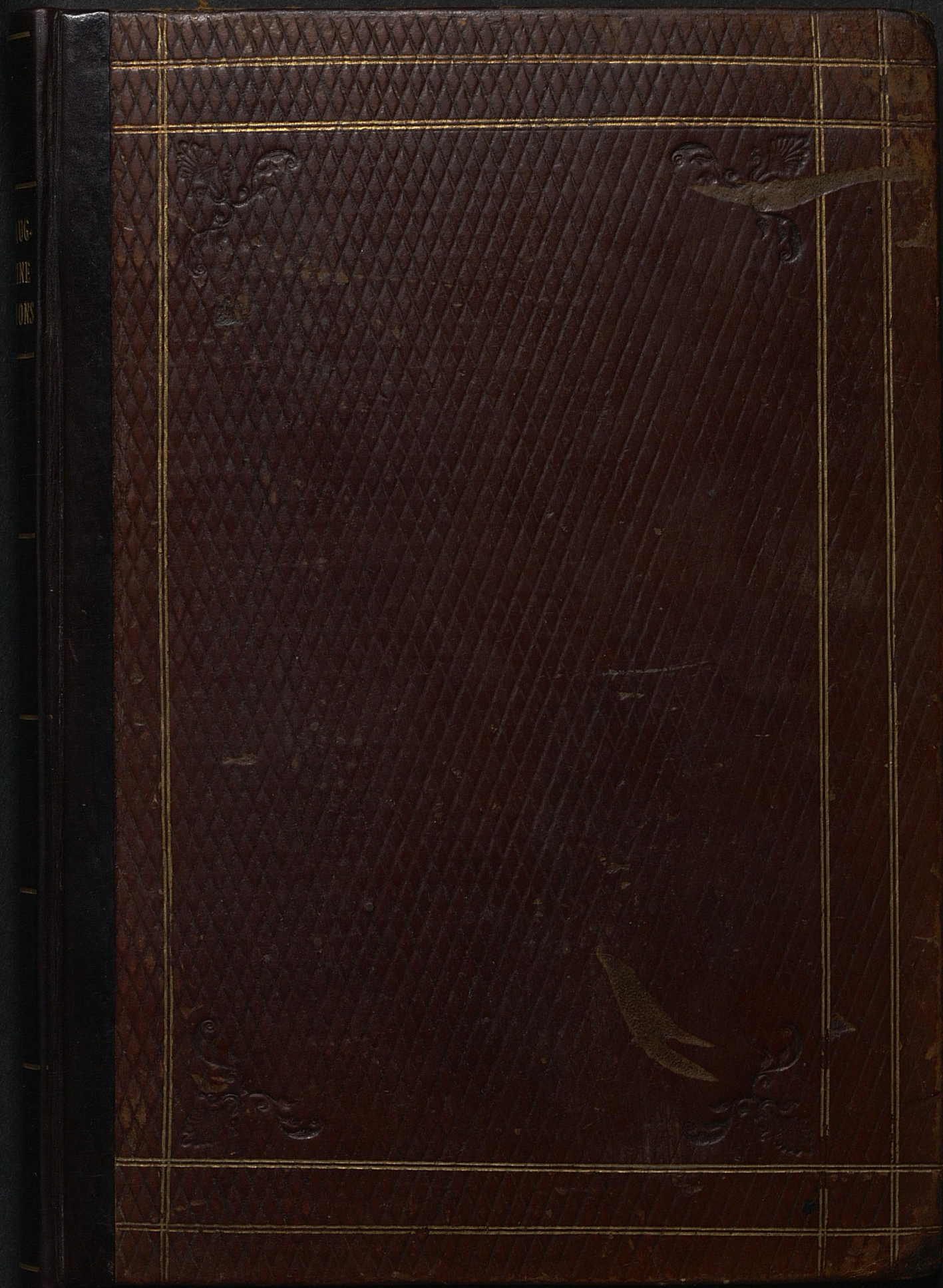
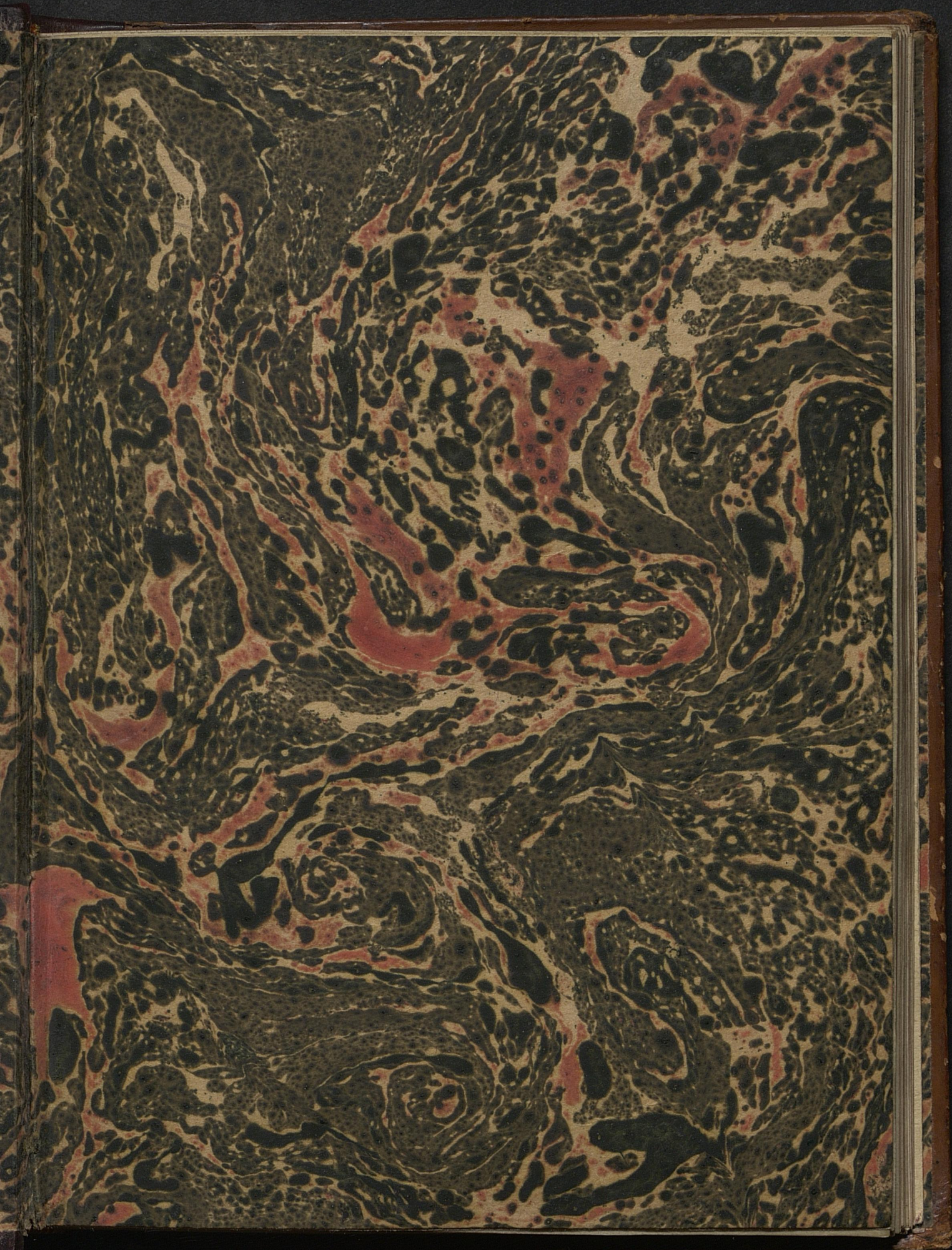

[illegible]

ad salutem generis. et utrūq; non est sine delectatione carnali. Que cum modificata. et temperantia retinente. in usum naturalem redacta libido esse non pōt. Quod ideo dictum est quoniam libido non est bonus et rectus usus libidinis. Sicut enim est malum male uti bonis. ita bonum bene uti malis. De qua re alias contra novos hereticos pelagianos diligentius disputavi de habraam qđ dixi ex hac obedientia. Pater ille habraam. qui sine uxore non fuit. esse sine unico filio. et a se occiso patris fuit. non satis approbo. Magis enim filius si esset occisus. resuscitatione mox sibi fuisse redendum credidisse credendus est. sicut in epistola legitur que est ad ebreos c.

Quoniam unusquisq; homo modū humani generis pars est. et sociale quidam est humana natura. magnumq; habet. et naturale bonum. unū quoq; amicitia. Ex hoc unū deus voluit omnes homines condere. ut in sua societate nō solum similitudine generis. s; etiam cognationis vinculo tenerentur. Prā quippe naturalis humane societatis copula uir et uxor est. quos nec ipsos singulos condidit deus. et tāq; alienigenas iūxit. s; alterum creavit ex altero. signās etiaz uirū coniūctionis in latere. unde illa retracta formata est. Latentibus enī sibi iunguntur. qui pariter ambulant. et pariter

ambulant. et pariter qd ambulant intuent.
Consequens est conuinctio societatis in filiis
qui unus honestus fructus est. non conuicti
oms maris et femine. sz concubitus. Poterat
enim esse in utroqz sexu etiam sine tali cōmix
tione alterius regentis et alterius obsequentis
amicalis quedam et germana conuictio. Nec
nunc opus est ut scrutemur. et in ea questioē
diffinitaz sententiam. proferamus. vnde pri
morum hominuz proles posset existere quos
benedixerat deus dicens. Crescite et multipli
camini. et implete terras. si non peccassent
cum mortis conditione; corpora eorum peccādo
mouerunt. Nec esset concubitus nisi mortaliū
corporum possit. plures emz de hac re diuerse
qz sententię extiterunt. Et si examinanduz sit
uitati diuinarum scripturarū. qnqz earū po
tissimuz congruat. prohre disputatiōis negoti
um est. Siue ergo sine coeundi complexu. alio
aliquo modo. si non peccassent habituri essent
filios ex munere omnipotentissimi creatoris qui
potuit etiam ipsos sine parentibus condere. qui
potuit carnem xpi in utero uirginali formare. et
ut ipsis infidelibus loquar. qui potuit apibus
prolem sine concubitu dare. siue ibi multa misti
ce ac figurate sint dicta. aliterqz sit intelligen
dum qd scriptum est. implete terras. et domi
nami eius. idest in plenitudine et perfectiōe
uite ac potestatis id fieret. ut ipsum quoqz in
crementuz et multiplicatio qua dictuz est. Cres
cite et multiplicamini. in prouectu mentis et co
pia uirtutis intelligatur. Sic in psalmo positū
est multiplicabis in aīa mea uirtutez. Nec data

sit homini prolix ista successio / nisi postea q̄ cā
pā futura erat in morte decessio. siue corpus spi
rituale illis hominibus. s; primo animale scūz
erat. ut obediencie merito postea fieret spiritu
ale ad immortalitatē capescendaz. Non post
mortem que inuidia diaboli introiuit in orbē
terrarū / et facta est pena pā. S; per illam cō
mutationem quaz significat apostolus ubi ait.
Deinde nos uiuentes qui reliqui sumus. simul
aiz illis rapiemur in nubibus obuiāz xp̄o ī aera.
et sic semper ^{cu} domino erimus. Vt illa corpora
primi coniugij / et mortalia fuisse intelligam⁹
prima conformatione. et tamen non mortu
ra nisi peccassent. sicut mātus erat deus. tāq̄
si uulnus minaretur. quia uulnerabile corpus
erat. Quod tamen non accidisset. nisi fieret
qd' ille uetuisset. Ita ergo possent etiam per cō
cubitūz talium corporūz generationes subsiste
re. que neque ad certūz modū habere
incrementūz. nec uergerent. tamen in senec
tam aut in senū. nec in mortem. donec illa
multiplicatione benedictionis terra impleret.
Si enim israhitarūz uestibus prestitit deus.
per annos quadraginta sine ullo detrimento
proprium statūz. quāto magis prestaret cor
pori obediētiūz precepto suo. felicissimūz qd'
daz temperamentūz certū statūz. donec in me
lius conuerterentur. non morte hominis qua cor
pus ab anima debetur. s; beata cōmutatione
a mortalitate ad immortalitatez. ab animali
ad spirituales qualitatē. Nārum sententiarūz
que uera sit. uel si alia. uel aliē possint ad huc
ex illis uerbis exculpi querere ac disere longū

est. Istud enim dicimus secundum istam conditionem
nascendi et moriendi quia nominis. et in qua
creati sumus aliquid boni esse coniugium masculi
li et femine. Cuius confederationem ita divina
scriptura commendat. ut nec dimisse a viro
nubere liceat alteram ducere. nisi mortua fuerit
que recessit. Bonum ergo coniugium quod etiam
dominus in euangelio confirmavit. non solum. quia
prohibuit dimittere uxorem nisi excepta causa
fornicationis. sed etiam quia venit invitatus ad
nuptias. cur sit bonum merito querit. Quod
mihi non videtur propter solam filiorum pro
creationem. sed propter etiam naturalem in diuerso
sexu societatem. Alioquin non iam diceretur
coniugium in semibus. praesertim si uel amiserint fi
lios. uel minime genuissent. Nunc uero in bono
licet aetate coniugio. et si emarcuit ardor eta
tis inter masculum et feminam. uiget ordo
caritatis inter maritum et uxorem. Qui quanto
meliores sunt. tanto maturius a coniunctione
carnis suae pari consensu se continere ceperunt.
Non ut necessitatis esset postea non posse que
rere. sed ut laudis esset. primum noluisse quod
posset. Si ergo seruatur fides honoris. et ob
sequiorum inuicem debitorum ab alterutro sexu
et si languescuntibus et prope cadaueribus ut
quod membris animorum tamen uite coniugatorum
tanto sincerior. quanto probatior. et tanto securior
quanto placidior castitas perseverat. Nihil habent et
id bonum coniugati quod carnalis. uel iuuenilis in
continentia etiam si uirtuosa est. ad propagande
prolis redigitur honestate. ut ex malo libidinis
aliquid boni faciat copulatio coniugalitatis. Deinde

quia reprimatur et quodāmode uerecundius extu
at concupiscentia carnis quā temperat parental
affectus. intendit enim quedā grauitas ferinde
uoluptati cum in eo ipso qd' sibi inuicem uir et
mulier adherescunt pater et mater esse medita
tur. Huc accedit quia in eo ipso qd' sibi inuicem
coniuges debitum soluiunt si etiam aliquāto
intemperantius et in continentius expectant fidē
tamen sibi pariter debent. Cui fidei tantum in
us tribuit apostolus dicens mulier non habet
potestatem sui corporis s; uir. similiter autē et
uir. non habet potestatem sui corporis. s; mulier
Huius autem fidei violatio dicitur adulterius
uel autē proprie libidinis instinctu uel alieno cō
sensu. cum altero uel altera contra partus cō
iugale concubitur. Atq; ideo frangitur fides q̄
in rebus etiam corporeis. et abiectis magnis ai
bonis. et ideo eam saluti quoq; corporali q̄ et
vita nostra ista continetur. certus est debere pre
poni. Et si exigua palea premulto auro pene
nulla res est. fides tamen cum in negotio palee.
sicut aurum in sincera seruatur non ideo mi
nor est q̄ in re minori seruatur. Cum uero
ad p̄uiz admittendūz adhibetur fides. m̄uiz
si fides apellanda est. verumtamen qualiscūq;
sit. si et contra ip̄az fit p̄uiz fit. Nisi cum p̄
ea deferatur ut ad ueram fidem ac legitimāz
redeatur. id est ut peccatūz emendetur uolup
tatis prauitate correctā. tanq̄ si quisq; aut ho
minem solum ex spoliare non possit inueniat
fociūz iniquitatis et paciscatur cum eo ut sil
id faciant spoliaq; partiantur. Quo facinore co
misso totum solus auferat dolo. Et quidē ille

sibi fidem non esse seruata[m] conueniunt. Verum
in ipsa sua querela cogitare debet in bona uita
potius humane societati fuisse seruanda[m]. ne pre
da iniqua ex homine fieret. si sentit q̄tum in
iqz sibi in p̄ci societate seruata non fuerit. Ille
quippe utrobiz perfidus profecto sceleratior ui
dicandus est. At si illud. q̄ malefecerant ei dis
plicuissent et propterea cum partape facinoris pre
dam diuidere uoluisset. ut homini cui ablata fu
erat redederetur eum perfidum. nec perfidus diceret.
Ita mulier si fide coniugali uiolata fidem seruat
adultero utiqz mala est. s; si nec adultero peior
est. Porro si eam flagitij peniteat. et ad castita
tem rediens coniugalem pacta ac placita adulte
rina rescindit. miror si eam fidei uolatricem ul
ip̄e adulter putabit. Solet etiam quoniam mas
culus et femina. nec ille maritus. nec illa uxor alte
rius consensu non possit. sibi met non filiorum.
procreandorum. s; propter incontinentiaz. solius cō
cubitus cā copulantur. ea fide media. ut nec ille
cum altera. nec illa cum altero id faciat utrū
nuptie hec sunt uocande. Et p̄t quidem fortas
se non absurde hoc appellari commubiz. si usqz
ad mortem alicuius eorum id inter eos placu
erit. et prolis generationez q̄uis non ea cā cō
iuncti sint. non tamen intauerunt uel noluerūt
sibi nasci filios. uel etiam aliquo opere malo nō
agant ne nascantur. Ceteruz si uel utrumqz.
uel vnum horum desit. non inuenio quemad
modum has nuptias appellare possimus. et emz
si aliquaz sibi ad tempus uir adhibuerit donec
aliam dignam uel honoribus uel facultatibus
suis inueniat. quaz comparez ducat ip̄o animo.

adulter est. Nec cum illa quaz cupit inuenire cū
illam non habeat. s; cum ista cu; qua sic cubat.
ut cum ea non habeat maritale consortium. Un
te et ip̄a hoc sciens ac uolens impudice utiq; -
misceretur ei cum quo non habet fedus uxori
um. Verumtamen si thori eius fidem seruet
et cum ille uxorem duxerit. nubere ipsa non
cogitet. atq; a tali prorsus opere continere se
prepareret adulteraz quidem fortassis appellare
non audeam. non peccare tamen quis dixerit.
cu; eam uiro cuius uxor non est misceri se
sciat. Jam uero si ex illo concubitu q̄ptum ad
ipsam attinet non nisi filios uellit. Et quicquid
ultra causam procreandi patitur in uita patitur.
multis quidem ista matronis ante ponenda est.
que tamen et si non sunt adultere uiros tamen
suos plerumq; continere cupientes. ad reddē
dum debitum carnale cogunt. non desiderio pro
lis. s; ardore concupiscentie ipso suo iure intem
peranter utentes. In quarum tamen nuptijs bo
num est hoc ip̄m qd' nupte sunt. Ad hoc em̄ nup
te sunt. ut illa concupiscentia redacta ad legiti
mum uinculu; non de formis et dissoluta fluita
ret. habens de se ipsa inrefrenabiles carnis cu
piditates. de nuptijs autem in dissolubiles fidei
societatem. de se ipsa progressum in moderate
coeundi. de nuptijs modum caste procreandi.
Et si enim turpe est libidinosē uelle uti marito
honestum est tamen nolle misceri nisi marito
et non parere nisi marito. Sunt iterū uiri
a deo incontinentes. ut coniugibus nec graui
dis perant. quicquid ergo inter se coniugati ī
modestum. inuerendum. sordidum gerunt. vi

tuum est hominum non culpa nuptiarum. Iam
in ipsa quoque immoderata exactione debiti
carnalis. quare eis non secundum imperium
precepit. sed secundum ueniam concedit aposto-
lus. ut et preter causam procreandi sibi misce-
antur. et si eos prauis moribus ad talem con-
cubitus impellunt nuptie tamen ab adulte-
rio seu fornicatione defendunt. Neque enim
istud propter nuptias admittitur. sed propter
nuptias ignoscatur. Debent enim sibi coniugati
non solum ipsius sexus sui comiscendi fidem
liberorum procreandorum causa que prima est hu-
mani generis in ista mortalitate societas. uerum
etiam infirmitatis inuicem excipiendo ad illi-
cos concubitus euitandos mutuas quodammodo
seruitutes. ut si alteri eorum perpetua conti-
nentia placeat. nisi ex alterius consensu non
possit. Ad hoc enim uxor non habet corporis
sui potestatem. sed uir. similiter autem uir non
habet potestatem sui corporis sed mulier. ut etiam
quod non procreandorum filiorum. sed infirmitas
et incontinentie causa exposcit uel ille de ma-
trimonio uel illa de marito non sibi ad alte-
ruterum negent. ne per hoc incidunt in damna-
biles corruptelas. temptante sathana. propter in-
continentiam uel ambo-um uel cuiusque eorum. Con-
iugalibus enim concubitus generandi causa non
habet culpam. Concupiscentie non faciende. sed ta-
men cum coniuge propter thori fidem ueniales
habet culpam. Adulterium uero sine fornicatio-
ne letalem habet culpam. Ac per hoc quidem me-
lior est ab omni concubitu continentia quam uel
ipse matrimonialis concubitus qui fit causa gignendi

di. Sed quia continentia illa menti amplioris ē
reddere uero debitum conjugale nullius crimi-
nis. Exigere autem ultra necessitatem culpe
uenialis. Fornicari porro uel mechari puniendi
criminiſ cauere debet caritas conjugalis ne diu
sibi querit unde amplius honoretur coniugi fa-
ciat unde damnetur. Qui enim dimittit uxorem
suam excepta causa fornicationis facit eam me-
chari. Usq; adeo sedus illud initus nuptiale
sacramenti cuiusdam res est, ut nec ipsa sepatioe
irritum fiat. Quandoquidē uiuente uiro et a
quo relicta est mechatur. si alteri nupsert. et il-
le huius mali cā est qui reliquit. Minor autē
si quemadmodum licet dimittere adulteram uxo-
rem. ita licet ea dimissa aliam ducere. facit enī
de hac re sancta scriptura diffialem nodum. dicen-
te apostolo. ex precepto domini mulierem a uiro
non discedere. que si discessent manere in mptā
aut uiro suo reconciliari. Cum recedere utiq; et
manere in mptam nisi ab adultero uiro non de-
beat. ne recedente ab eo qui non adulter ē faciat
eius mechari. Reconciliari autē uiro tollerandū
si se ipsa continere non pōt. uel correpto forsitāz
iuste pōt. Quomodo autem uiro possit esse li-
centia ducende alterius si adulteram reliquerit
cum mulieri non sit nubendi alteri si adulter
reliquerit non uideo. Que si ita sunt tantum ualeat
istud sociale uinculum coniugum. ut cum cā procre-
andi colligetur. nec ipsa causa procreandi soluat
Posset enim homo dimittere sterilem uxorem. et
ducere de qua filios haberet. et tamen non licet.
Et nostris quidem iam temporibus ac more ro-
mano nec superducere et amplius habere q̄ una

uiuam. et utiqz relicta adultera uel relicto adul-
tero possent plures nasci homines, si uel illa alte-
ri nubet uel ille alteram duceret. Quod tamen
si non licet sicut diuina regula prescribere uide-
tur quoniam non faciat intentum quid sibi uel-
lit tanta firmitas uinculi conugalis. nequaquam.
Quod nequaquam puto tantum ualere potuisse nisi
si alicuius rei maioris ex hac infima mortalita-
te hominum quoddam sacramentum adhiberet
quod debentibus hominibus, atqz id dissoluere
cupientibus inconcussus illis maneret ad penam.
Siquidem interueniente diuortio non aboletur
illa confederatio nuptialis, ita ut sibi coniuges
non sint etiam separati, cum illis aut adulteri-
um comitant quibus fuerint etiam post suum
repudium copulati uel illa uiro uel ille mulie-
ri. Nec tamen nisi incuitate dei nostri in mo-
te sancto eius. talis est causa cum uxore. Ceterum
aliter se habere iura gentilium quis ignorat.
ubi interposito repudio sine reatu aliquo ul-
tionis humane, et illa cui uoluerit nubit. et
ille quaz uoluerit ducit. Cui consuetudini fide
aliquid propter israelitarum duritiam uidetur
permisisse moyses de libello repudij. Qua in
re exprobratio quam approbatio diuortij magis
aparet. Honorabiles ergo nuptie in omnibus
et thorus immaculatus. Quod non sic dicimus
bonum, ut in compactione fornicationis sit bo-
num. Alioquin duo mala erunt quorum alterum
peius, aut bonum erit etiam fornicatio, qua pe-
ius est adulterium. Peius est enim alienum ma-
trimonium uolare quam meretrici adherere. Et
bonum adulterium quia peior est incestus. peius est

enim cum matre, quod cum aliena uxore concubere. Et donec ad ea perueniatur que sicut ait. apostolus turpe est etiam dicere omnia bona exire in comparatione peiorum. Hoc autem falsum esse quis dubitet. Non ergo duo mala sunt concubitus et fornicatio quorum alterum peius. sed duo bona sunt concubitus et continentia quorum alterum est melius. Sicut ista temporalis sanitas et immortalitas non sunt duo mala quorum alterum peius. sed ista sanitas et immortalitas duo bona sunt. quorum alterum melius. Item scientia et uanitas non duo mala sunt. quorum uanitas peius. Sed scientia et caritas duo bona. quorum caritas melius. Quia quod scientia destruetur ait apostolus. et tamen hunc temporis necessaria est. caritas autem nunquam cadet. Sic et mortalis ista generatio propter quam sunt nuptie destruetur ab omni autem concubitu immunitas et hic angelica meditatio est et permanet eternum. Sicut autem ieiunium sacilegiorum meliora sunt prandia iustorum. ita nuptie fidelium uirginitati anteponiuntur impiorum. Verumtamen neque ibi prandium ieiunio. sed iusticia sacilegio. neque hic nuptie uirginitati. sed fidelis impietati preferitur. Ad hoc enim cum opus est iusti prandere. ut tamen boni domini. quod iustus est et equus eorum seruis corporibus prebent. Ad hoc enim sacilegi ieiunant ut demonibus seruiant. Sic ad hoc fideles nubunt ut maritis pudice copulentur. Ad hoc autem sunt uirgines impie. ut a uero deo fornicentur. Sicut ergo bonus erat quod martha faciebat occupata archa ministerium seruorum. sed melius quam patia soror eius sedens ad pedes domini. et audiens uerbum eius. Ita bonus lu-

sanne in coniugali castitate laudamus. s; tamē
ei bonum uidue anne. ac multo magis marie vir-
ginis anteponimus. Bonum erat qd' faciebant
que de sua substantia xpo ac discipulis suis ne-
cessaria ministrabant. s; melius que omnes suas
substantiam dimiserunt. ut expeditiores eundem
dominum sequerentur. In his autem bonis to-
nis. siue que isti. siue que martha et maria fa-
ciebant. fieri non posset qd' melius est. nisi alte-
ro pretermisso aut relicto. Vnde intelligendus
est non ideo malum putandus esse nuptias. quo-
miam nisi ab eis abstinenceatur non pōt haberi ui-
dualis castitas. aut uirginalis integritas. h;eq;
enim ideo malum erat qd' martha faciebat. qz
nisi inde abstineret soror eius. non faceret quod
melius erat. Aut ideo malum est suscipere iustū
aut prophetam in domū suam. quia nec domū
habere debet. ut qd' melius est. faciat qui uult
ad perfectionem xpm sequi. Sane uidendum
est alia bona nobis deum dare. que propter se
ipsa expetenda sunt. sicut est sapientia salus a-
mitia. Alia que propter aliquid sunt necessari-
a sicut doctrina abus. potus et sompnus. Quedam
propter amicitias sicut nuptie uel concubitus. hic
enim subsistit propagatio generis humani. in qo
societas amicalis magnus bonus est. His itaq;
bonis. que propter aliud necessaria sunt. qui non
ad hoc utitur. propter qd' instituta sunt peccat.
alias uenialiter. alias damnabiliter. Quisquis
uero eis propter hoc utitur. propter quod data sūt
bene facit. Cui ergo non sunt necessaria. si non
eis utitur. melius facit. Pro inde ista bona cum
opus habemus. bene uolumus. s; melius ea uolumus.

q̄ uolumus. quia tunc melius habemus nos. auz ea
necessaria non habemus. Ac per hoc bonum est nu-
bere. quia bonum est filios procreare. matres fami-
lias esse. s; melius est non nubere. quomaz melius
est ab ipsa humana societate hoc opere non egere.
Ita enim iam se se habet humanuz genus ut alijs
qui se non continent. non solum per nuptias occu-
patis. s; multis etiam per illicitos concubitus luxuri-
antibus. bono creatore de malis eorum faciente.
qd' bonuz est. non desit numerositas prolis et ha-
bundantia successionis. vnde sancte amicitie con-
quiritur. Ex quo colligitur primis temporibus
generis humani maxime propter dei populum
propagandum. per quem prophetaretur et nasce-
retur princeps et saluator omniuz populouum. u-
ti debuisse sanctus isto. non propter se expetendo
s; propter aliud. necessario bono nuptiarum. Nūc
uoro cum ad inuendaz scientiaz. et sinceraz socie-
tatem. undiq; ex omnibus gentibus copia spiri-
tualis cognationis exuberet. etiam propter solos
filios comubia copulare cupientes ut ampliore
continentie bono potius utantiū amonendi sūt.
S; noui quid murmurent. Quod si inquirunt q̄
uelint ab omni concubitu continere. vnde sub-
sistet genus humanum. vtinam omnes hoc
uellent dum taxat de corde puro. et conscientia
bona. et fide non ficta. multo citius dei ciuitas
compleretur. et acceleraretur terminus seculi.
Quid enī aliud hortari apparet apostolum vbi
ait cum inde loqueretur uellem omnes esse sicut
me ipsum. Aut alio loco. hoc autē dico frēs tps
breue est. reliquum est. ut hī qui habent uxores
sint tanq̄ non habentes. et qui flent. tanq̄ non

flentes. et qui gaudent. tanq̃ non gaudentes. 2.
qui enunt. tanq̃ non possidentes. et qui utūt
hoc mundo. tanq̃ non utantur. preterit enim
figura huius mundi. uolo uos sine solitudine ēē.
Demde subiungit qui sine uxore est cogitat. ea q̃
sunt domini quomodo placeat deo. qui autem ma
trimonio iūctus est cogitat que sunt mundi. quo
modo placeat uxori. et diuisus est. Mulier in nup
ta. et uirgo sollicita est. que sunt domini ut sit scā
et corpore et spiritu que autem nupta est sollicita
est quomodo placeat uiro. Vnde michi uidetur hoc
tempore solos eos qui se non continent coniugari
oportere. secundum illam eiusdem apostoli sente
tiam. qd' si se non continent nubant. melius est
enim nubere q̃ uri. Nec ipsis tamen p̃cūz sunt
nuptie. qd' si in compatione fornicationis elige
rentur minus p̃cūz esset. q̃ fornicatio. s; tamen
p̃cūz esset. Hunc autem quid dicturi sumus ad
uersus euidentissimaz uocem apostoli dicentis qd'
vult faciat. Non peccat si nubat. et si acceperis
uxorem non peccasti. et si nupsent uirgo nō pec
cauit. hunc certe iam dubitare fas non est. nup
tias non esse p̃cūz. Non itaq; nuptias secundū
ueniam concedit apostolus. Nam quis ambigat
absurdissime dici. non eos peccasse quibus uenia
datur. s; illum concubitus secundū ueniam con
cedit apostolus. qui fit per incontinentiaz. et non
solum causa procreandi. s; etiam aliquando nul
la causa procreandi. quoniam nuptie nō cogūt
fieri. s; ignosci impetrant. si tamen non ita sit
nimis ut impediatur que seposita debent esse t̃p̃a
orationis. nec imutatur in esum usum qui est
contra naturam. de quo apostolus tacere nō po

tuut cum de corruptelis nimis immundorum. et im-
piorum hominum loqueretur. Concubitus enim
necessarius causa generandi inculpabilis. et solus
ipse nuptialis est. Ille autem qui ultra necessita-
tem progreditur iam non rationi sed libidini ob-
sequitur. Et hunc tamen non exigere. sed reddere
coniugi. ne fornicando damnabiliter peccet. ad
personam pertinet conjugalem. Si autem am-
bo tali concupiscentie subiunguntur rem non fa-
ciunt plane nuptiarum. Verumtamen si magis
in sua coniunctione diligunt quod honestum. quam quod
inhonestum est. id est quod nuptiarum quam id quod non
est nuptiarum. hoc eis auctore apostolo secundum
ueniam conceditur. Cuius delicti non habent
nuptias ortatrices. sed deprecatrices si dei mise-
ricordiam a se non auertunt. uel non abstenen-
do quibus diebus conuenit ut orationibus ua-
cant. et per hanc abstinentiam sicut per ieiunium
a precibus suas commendent. uel in mutando na-
turalem usum in usum qui est contra naturam
quod damnabilius est in coniuge. Nam cum ille
naturalis usus quando prolabitur ultra pactum
nuptiale. id est ultra propagandi necessitatem
uenialis sit in uxore. in meretrice damnabilis
iste qui est contra naturam execrabiliter sit
in meretrice. sed execrabilis in uxore. Tan-
tum ualet ordinatio creatoris et ordo creatu-
re ut in rebus ad utendum concessis etiam
cum modis exceditur longe sit tollerabilis
quam in ea que concessa non sunt uel minus. uel
rarius excessus. Et ideo in re concessa in mode-
ratio coniugalis. ne in rem non concessam libido
prorumpat tolleranda est. Hinc est enim quod lon-

ge minus peccat quemlibet assiduus ad uxores
q̄ uel rarissimus ad fornicationes. Cum enim
membro mulieris non ad hoc concessio uti no-
luerit, turpior est uxor si in se q̄ si in alia si
eu permissit. Decus ergo coniugale est casti-
tas procreandi, et redendi carnalis debiti fides.
Hoc est opus nuptiarum, hoc ab omni crimi-
ne defendit apostolus dicens. et si acceperis
uxorem non peccasti. et nupsit uirgo non
peccat. et qd̄ uult faciat. non peccat si nubat.
Eigendi autem debiti ab alterutro sexu imo-
deratior progressio. propter illa que sup̄ dixi
coniugibus secundū ueniam conceditur. Quod
ergo ait innupta est cogitat ea q̄ s̄ dñi ut
sit sc̄a et corpore et spiritu non sic accipiendū
est. ut putemus non eē sanctarū corpore xpianarū
coniugem castam. Omnibus quippe fidelibus
dictū est. nescitis qz corpora ur̄a templū s̄
spiritus sancti qui in uobis est. quez habetis
adeo. Sancta sunt ergo etiam corpora con-
iugum fidem sibi, et domino seruantium.
Cui sanctitati cuiuslibet eorum nec infidelē
coniugem obsistere, s̄ potius sanctitatē ux-
oris prodesse infideli uiro idem apostolus tes-
tis est dicens. Sanctificatus est enim uir in-
fidelis in uxore. et sanctificata est mulier
infidelis in fratre. Proinde illud dictū est
secundum ampliozem sanctitatem innuptarū
q̄ nuptiarū. cuius merces eius debetur ampli-
or. secundum q̄ isto bono istud est melius qz
et hoc solum cogitat quō placeat domino. Ne-
qz enim femina fidelis seruās pudicitiaz con-
iugalem non cogitat. quō placeat domino. s̄ utiqz

minis qz cogitat etiaꝫ que sunt munda quō pla
ceat uiro. Hoc enim de illis dicere uoluit quod
possint habere quodāmodo de necessitate con
nubij ut cogitent que sunt mundi quō place
ant uiris suis. Quod utruꝫ de omnibus nup
tis dixerit. an de talibus quales multe sunt
ut pene omnes putari possint non in merito
dubitatur. Neqꝫ enim et illud qd' de in nup
tis ait. que inuupta est cogitat que sunt dñi
ut sit sancta et corpore et spiritu ad omnes
inuuptas pertinet. tūz sunt quedam uidelicet
mortue que sunt domini in delicijs uiuunt.
Veruntamen qd' attinet ad quandaz distin
ctionem et quasi proprietatem inuuptarū
atqꝫ nuptarū. sicut nimis detestanda est.
que continens a nuptijs. idest a re concessa
non se continet a delictis uel luxurie uel su
perbie uel curiositatis uel uerborum uel
ebriositatis. ita rara nupta est que in ipso quo
qꝫ obsequio coniugali non cogitat nisi quō
placeat deo. ornando se non intortis crinibus
aut auro aut margaritis. et ueste preciosa.
sꝫ qd' decet mulieres promittentes pietatem
per bonā conuersationem. Talia quoqꝫ coniu
gia petrus quoqꝫ apostolus precipiendo descri
bit. Similiter inquit et mulieres obaudien
tes uiris suis ut si qui non credunt uerbo per
mulieris conuersationē sine loquela luci fi
eri possint. uidentes timores et sanctaz con
uersationez uerā ut sint non que a foris or
nantur capillorū intricacionibus aut circū
dare auro. aut ueste decora. sꝫ ille abscondit
cordis nostri homo in illa perpetuitate quieti

et modesti spiritus qui apud deum loquax est.
Nam sic quedam sancte mulieres. que in deum spe
rabant ornabant se obsequentes viris suis quod
sarra obediebat abrahe dominum illum uocans
cuius facte estis filie. beneficientes. et non ti
mentes illum uanum timorem. Viri filii ra
tione concordet uiuentes cum uxoribus uirg.
et tanquam uasi infirmiori. et subiecto tribuente
honorem. quasi coheredibus gratie. et uidete
ne impediantur orationes ure. Ita ne uero co
iugia talia non cogitant. ea que sunt domini. quod
placeant domino. sed per rara sunt. Quis negat. 2
in ipsa raritate pene omnes. qui tales sunt. non
ut tales essent conuicti sunt. sed etiam conuicti
tales facti sunt. Qui enim nostri temporis homines
christianam nuptiarum vinculo liberi uolentes ab omni
concubitu continere. cum iam tempus esse perspiciunt
sicut scriptum est non amplectendi sed abstinendi
ab amplexu. non potius elligerent uel uirgi
nalem. uel indiuiduale continentiam reserua
re. quam tribulationes carnis sine qua coniugia
esse non possunt. ut alia taceantur quibus patet
apostolus nullo iam cogente humane societatis
officio substinere. Sed si dominante concupis
centia fuerint copulati si eam postea uideant
quod non ita licet dissolvere coniugium sic habet
nos colligare. sunt tales quales profiteri for
ma nuptiarum. ita ut uel pari consensu asce
dant celsiorem sanctitatis gradum. aut si non
ambo sint tales erit qui talis est nos exactor.
sed rector debitor seruans in omnibus castitatem
ligosam quod concordiam. Illis uero temporibus cum
ad huc prophetis sacramentis salutis nostre

mysteriūz uellabatur. etiam qui ante nuptias
tales erant officio propagandi nuptias copula-
bant. non uicti libidine. s; ducti pietate. Qui-
bus si otio talis daretur qualis reuelato nouo tes-
tamento data est. dicente domino qui pōt ca-
pere capiat. non eos dubitat etiam eūz gaudio
suscepturos fuisse diligenter intentus legit quō
coniugibus utebantur. cum et plures vni uiro
haberi licebat. quas castius habebat. q̄ nunc
quolibet istorum quib; uidemus quid secundū
ueniaz concedat apostolus. habebant enī eas
in opere generandi non in morbo desiderij sic
gentes que ignorant deum. Quod tam ma-
gnū est ut multi hodie facilius se tota uita
ab omni concubitu abstineant q̄ modū te-
neant coeundi. nisi prolis causa matrimonio
copulentur. Hsempe multos habemus fratres
et socios celestis hereditatis. utriusq; sexus
continentes. siue expertos nuptias siue ab oī
tali cōmixtione integros nempe in nūabiles
sūt. Quemdam tandem inter familiaria colo-
quia siue eorū qui coniugati sunt siue qui
fuerunt inuenimus indicantē nobis nūq̄ se
coniungi esse cōmixtūz. nisi sperando conceptū
Quod ergo precipiunt coniugatis apostoli hoc
est nuptiarū. qd' autem uenialiter concedit
aut qd' impedit orationes non cogunt nuptie
s; ferunt. Itaq; si forte q̄ utruq; possit fieri
ignoro. magisq; fieri non posse existimo. s; ta-
men. si forte ad tempus adhibita concubina
filios solos ex eadem cōmixtione quesierit
nec sic ista cōmixtio uel earū nuptijs prepo-
nenda est. que ueniale illud operantur. Quid

enim sit

enim sit nuptiarum considerandus est non quid
nubentibus et in moderatis nuptiis utentibus. Hec
enim si agris unquam ac perperas in uasis ita quisque
utatur ut ex eorum fructibus largas elemosinas
faciat ideo rapinae iustificat. Hec si alius iure
paterno uel iuste quesito. uicabit auidius ideo
culpanda est unus cuius regula qua possessor
legitimus factus est. Hec tyrannice factionis per
uersitas laudabilis erit si regia clementia tyran
nicos subditos tractet. Hec uituperabilis ordo re
gie potestatis si rex crudelitate tyrannica seuiat.
Aliud namque est in iusta potestate in iuste uti. et
aliud est iusta potestate iniuste uti. Ita nec co
cubine ad tempus adhibite si filiorum causa concubant
iustis faciunt concubinatus suos nec coniugate
si cum maritis lasciuiant nuptiali ordini crimine
ponunt. Posse sane fieri nuptias ex male con
iunctis honesto postea placito consequente man
festus est. Semel autem initum coniugium in
ciuitate dei nostri. ubi etiam ex prima duorum
hominum copula quiddam sacramentum nuptie ge
runt nullo modo potest nisi alicuius eorum mor
te dissolui. Manet enim uinculum nuptiarum etiam
si proles cuius causa initum est manifesta sterilita
te non subsequatur. ita ut iam scientibus con
iugibus non se filios habituros separare se tamen
uel causa filiorum atque alijs copulare non liceat.
Quod si fecerint cum eis quibus se copulauerunt
adulterium committunt ipsi autem coniuges manent
Plane uxoris uoluntate adhibere alias unde
communes filij nascentur unius coniunctione ac
semine alterius autem iure ac potestate apud
antiquos patres fax erat. Vtrum et nunc fax sit

non temere dixeris. Non est enim propagandi neces-
sitas que tunc fuit. quando et parientibus comu-
nibus alias pp. copiosiore postentatez super ducē
licebat. qd' nūc certe nō licet. Nam tantū asseret
opportunitatis ad aliquid iuste agendū. seu non
agendū temporū secreta distinctio. ut nūc meli⁹
faciat. qui nec vnqz duxerit. nisi se continere nō
possit. tunc autem etiam plures inculpabiliter
ducebant. et qui se multo facilius continē possent.
nichil aliud pietas illo tempore postularet. Sicut
enim sapiens et iustus. qui iam concupiscat dissol-
ui et ēē aīz xpo. et hoc magis optimo delectatur
non iam hic uiuendi cupiditate. s; tantū consu-
lendi officio sūmit alimentū. ut maneat in car-
ne qd' necessariū est propter alios. sic misceri femi-
nis iure nuptiarū officiosum fuit tūc sanctis uirg
non libidinosum. Quod enim est abusus ad salu-
tem hominis. hoc est concubitus ad salutem ge-
neris. et utrumq; sine delectatione carnali non
est. que tamen modificata. et temperantia refre-
nante iussum naturalem redacta libido esse nō
pōt. Quod autem est in substantiando uictū illi-
citus abusus. hoc est inquerenda prole fornicariū
uel adulterinus concubitus. Et qd' est in luxuri-
a uentris et guttūis illicitus abusus. hoc est in li-
bidine nullaz prolem querente illicitus concubitus.
Sicut ergo satius est mori fame q̃ ydolatrias uel
a. ita satius est defungi sine liberis. q̃ ex illicito
concupitu stirpem querere. Et qd' in cibo licito nō
nullus immoderatioz appetitus. hoc est in coniu-
gibus uenialis ille concubitus. Vnde aīqz anteq
nascantur homines si parentem iutia non secten-
tur. et deum recte colant. honesti et salui erunt

Semen autem hominis ex qualicumque hominis dei
creatura est / et eo male utentibus male erit. non
ipsum aliquando malum erit. Sicut autem filij
boni adulterorum / nulla diffensio est ad ulterio
rum sic mali filij conjugatorum nullum crimen
est nuptiarum. Proinde sicut pater tempus testa
menti noui ex officio consulendi alimenta sume
tes quous ea cum delectatione naturalis carni ac
ciperent / nullo modo tamen compabantur delec
tationi eorum qui inolato uescebantur. aut eo
rum / qui quous escas licitas tamen immoderatus
assumebant. Sic patres tempus ueteris testamenti
consulendi officio concubebant. quorum delectatio
illa naturalis nequaquam usque ad irrationalem / aut
nefariam libidinem relaxata est. nec stuprorum
turpitudini / nec conjugatorum temperantie co
ferenda est. Eadem quippe uena caritatis. nunc
spiritualiter. tunc carnaliter propter illam inter
iherusalem propagandi erant filij. Sed diuersa opa
prius non faciebat nisi diuersitas temporum. sic au
tem necesse erat ut carnaliter couerent etiam non
carnales prophete / sicut necesse erat. ut carnaliter
uescerentur etiam non carnales apostoli. Quotque
ergo sunt quibus dicitur si se non continent nu
bant. non compandi sunt etiam tunc nubentibus
sanctis. Ipse quidem nuptie in omnibus gentibus eade
sunt filiorum procreandorum causa. quibus qualeslibet
postea fuerint. ad hoc tamen institute sunt nuptie
ut ordinate honesteque nascantur. Sed homines qui
se non continent tanquam ascendunt nuptias gra
du honestatis. Qui autem sine se sine dubio con
tinerent si hoc illius temporis ratio permisisset quo
dammodo descenderunt in nuptias gradu pietatis

Ac per hoc quous utroque nuptie. in quatuor nuptie
sunt. quia procreandi causa sunt. equaliter bone sunt.
huius tamen homines coniugati illis hominibus con
iugatis non sunt comparandi. Habent enim isti quod
illis propter honestatem nuptiarum quous ad nup
tias non pertineat secundum ueniam conceditur. id est
progressum illum qui excedit necessitatem generandi
que illi non habebant. Sed neque huius si qui forte nunc
inueniuntur qui non querunt in coniugio nec ap
petunt nisi propter quod institute sunt nuptie.
coequari possunt illis hominibus. In istis enim car
nale est ipsum desiderium filiorum. in illis autem
spirituale erat. quia sacramento illius temporis
congruebat. Hunc quippe nullus pietate perfec
tus filios habere nisi spiritualiter querit. Tunc uero
ipsius pietatis erat operatio etiam carnaliter filios
propagare. quia illius populi generatio nuntio futu
rorum erat ad dispensationem prophetarum per
tinebat. Ideoque non sicut uni uiro etiam plures
uxores habere licebat. ita uni femine plures vi
ros. nec proli illius causa. si forte illa parere pos
set. illa generare non posset. Occulta enim lege
nature amat singularitatem que principantur.
subiecta uero non solum singula singulis. Sed si ra
tio naturalis uel socialis admittitur etiam plura
uni non sine decore subduntur. Neque enim sic habet
unus seruus plures dominos quod plures serui unus
dominum. Ita duobus seu pluribus maritis unus nul
lam legimus seruasse sanctarum. Plures autem femi
nas uni uiro legimus. cuius gentis illius sinebat
societas. et temporis ratio suadebat. Neque enim con
tra naturam nuptiarum est. Plures enim femine
ab uno uiro secundari possunt. una uero a pluribus

non pōt. Hoc est principiorū ius. sicut multe aīe
uni deo recte subduntur. ideoq; non est uerus de-
us animarū nisi unus. Vna uero aīa post multos
falsos deos fornicari pōt. non secundari. S; quoniam
ex multis animabus una ciuitas futura est ha-
bentium animam unam. et cor unum in domino.
que unitatis nostre perfectio post hanc peregrini-
nationem futura est. Vbi omnium cogitationes
nec latebunt inuicem. nec inter se aliquādo re-
pugnabunt. Propterea sacramentū nuptiarū
temporis nostri sic ad unum uirum. et unam ux-
orem redactū est. et ecce dispensatorem non
liceat ordinari nisi unus uirum. Quod acuti
intellegerunt qui nec eum qui catechizatus uel
paganus habuerit alteram ordinandū esse cē-
lebant. De sacramento em̄ agitur non de pccō.
Nam in baptismo pccā omnia dimittuntur. S;
qui dixit si acceperis uxores non peccasti. et si
nupsit uirgo non peccat. et qd' uult faciat. nō
peccat si nubat. satis declarauit nuptias nullū
esse pccū. per sacramenti autē sanctitatem sic fe-
mina etiam si chatecumina fuerit uitiata. non
pōt post baptismum non absurde uisū esse. eū
qui excessit uxorū numerū singularem. tamen
non pccū aliqd' commisisse. S; normā sacramenti
amisisse. non ad bonae uitae meritū. S; ad ordi-
nationis ecclesiasticae signaculū necessariū. Ac
propter hoc sicut plures uxores antiquorū pccū
significauerūt nostras futuras ex omnibus gen-
tibus ecclās uni uiro subditas xpō. Ita noster.
antistes unius uxoris uir. significat ex oībus
gentibus unitatem uni uiro subditas xpō. Quod
tunc perficietur atq; reuelauerit occulta tenebrarū

et manifestaueit consilia cordum ut tunc laus sit
uniusq; a deo. Nunc autem manifeste sunt et la-
centes discensionel etiam salua caritate inter eos
qui in unum et in uno futuri sunt. que tunc utiq;
nulle erunt. Sicut ergo sacramentuz pluriuz
nuptiaruz illius temporis significauit futuram
multitudinem deo subiectaz in terrenis oib; ge-
tibus sic sacramentuz nuptiaruz singulariuz nu-
temporis significat unitatem oñz nroz subiec-
tam deo futuraz in una celesti ciuitate. Itaq;
sicut duobus uiris pluribus ue seruire sic a vi-
uo uiro in alterius transire coniubiuz nec tunc
licuit nec nunc licet. nec unq; licebit. Aposta-
tare quippe ab uno deo et ire in alterius adul-
teri nam superstitionez semper est maluz. Hec
causa ergo numerosioris prolis fecerunt sancti
uiri qd' cito dicitur fecisse romanus. ut tradet
unius uxoreget alterius domuz filijs impletura
In nostrorum quippe nuptijs plus ualeat sanctitas
sacramenti qm fecunditas uteri. Si ergo et illi
qui propter solaz procreatoez propter quas insti-
tute sunt nuptie coniuguntur no compant pa-
tribus. multo aliter ipsos filios quaz isti queren-
tibus. quando quidem filius imolare nullus est
abraam intrepidus ac deuotus quez de tanta des-
peratione suscepit unicus non peperit nisi eo
prohibente manus deponeret. quo iubente leua-
uerat. Restat ut uideamus utrius saltem contine-
tes nostu coniugatis illis patribus compandi sut.
nisi forte iaz isti preferendi sunt eis quib; nudu
quos conferamus audiuiimus. Namq; emz bonu
erat in illoru nuptijs qd est bonuz propriuz nup-
tiaruz. cui proculdubio bonuz continencie prese-

rendū est. quia non tali officio querebant illi filios
ex nuptijs. quali ducantur isti ex quodā sensu nē
mortalis. successionem decessionū requirentes. qd'
quisq; bonū negat. ignorat deum om̄z bonoz
a celestibz usq; ad terrena. ab imortalibz usq; ad
mortalia creatorem. cū hoc sensu generandi nec
bestie penitus creant. et maxime alites. quarū ī
promptu est cura edificandi. et quedāz conū
giorū similitudo ad simul procreandū et nu
triendū. Sz illi homines istū nature mortalis
affectū cū in suo genere castitas accedente.
dei cultū sicut quidā intellexerunt intricatio
fructu ponitur. longe sanctiore mente superabāt
qui de suis nuptijs filios propter xpū querebant.
ad genus eius secundū carnem distinguendum
ab omnibus gentibus sicut disponere deo placuit
ut hoc preceteris ad eūz prophetandū ualeret.
qd' preiūntiabatur. ex quo etiam genere et ex q̄
gente esset in carne uenturus. Valde ergo mōrū
fidelium castis nuptijs amplius bonū erat quod
pater abraham in suo femore nouerat. cui manū
subdē famulūz iussit ut de uxore que filio esset
ducenda iuraret. Ponens em̄z manū sub femo
re hominis. et iurans per dñz celi quid aliud si
gnificabat. nisi in ea carne que ex ipso femore o
uginez ducēt. dñz celi esse uenturū. Bonū er
go sunt nuptie. in quibus tanto meliores sūt cō
iugata. q̄to castiores ac fideliores deū timent. si
filios suos quos carnaliter desiderāt. etia; spiritu
aliter nutriant. Hec q̄ purificauit lex homines post
conugales concubitūz iubet. p̄cū esse declamant. si
non ille qui secundū ueniāz conceditur. qui etiā
minus impedit orationes. Sz sicut multa lex pōt

in sacramentis et in umbris futurorum quedam
enim in semine quasi materialis informitas que for
matas corpus hominibus reditura est. in significa
tione posita est uite informis, et in euidite aqua
informitate quoniam oportet hominem doctrine for
mis et eruditione mundari. in eius rei signis illa
purificatio precepta est post seminis emissionem.
Neque enim et in seminis p̄uiz sit et tamen etiam est
purificatio precepta. Aut si et hoc p̄uiz quisque pu
tat non arbitrans accidere nisi ex aliquo huius
mundi desiderio quod proculdubio factus est. nūquid
et solita menstrua p̄a sunt feminarum. a quibus
cum eas eadem legis uetustas precipit expiari.
non nisi propter ipsarum immaterialium informitates
que facto conceptu tanquam in edificationem corpo
ris additur. Ac per hoc cum informiter fluit
significari per illam lex uoluit animus sine dis
cipline forma indecenter fluidus ac dissolutus
quem formari oportere significat cum tales flux
um iubet purificari postremo nūquid et mori
p̄uiz est. aut mortuum sepelire. Non etiam bonum
opus humanitatis est. et tamen purificatio ex
inde mandata est. quia et mortuus corpus uita de
serente non p̄uiz est. sed p̄uiz significat anime
deserte a iusticia. bonum in quo sunt nuptie in
quibus sunt nuptie. et contra omnes calumnias
possunt ratione defendi. In nuptiis tamen sancto
rum patrum. non quas nuptias sed quas conti
nentias comparare quero. uno non nuptias
nuptiis. nam par in omnibus minus est mor
tali hominum nō datum. sed omnes qui nuptiis u
si sunt quos conferam. quoniam non inuenio
quinque continentes illis coniugatis comparandi

sunt requirenduz est nisi forte abraham continere
se non posset. a mptijs propter regnuz celoz. q
vnicuz prolis pignus propter qd' nuptie care sut
potuit intrepidus inolare propter regnū celoz.
Continentia quippe non corporis s; animi et v
tus. Virtutes autē animi aliquando in opere
manifestantur / aliquando in habitu latent. Sic
martirij uirtus emicuit apparuitq; tollerando
passiones. S; quoniam multi sunt in eadem uir
tute animi quib; temptatio deest qua id qd' est.
intus in conspectu dei etia; in hominū conspectu
procedat. nec tunc esse incipiat / s; tunc in notel
cat. Jam enī erat in iob patientia quaz no
uerat deus. et ei testimoniu; perhibebat. s; ho
minibus innotuit temptationis examē et qd'
latebat intrinsecus per ea que forissecus illata
sunt. non natum s; manifestatus est. habebat
itaq; et thimotheus uirtutem continendi aīo
quaz non ei abstulit paulus monendo ut uino
modico uteretur propter stomachū et frequen
tes suas infirmitates. Alioquin permittose do
cebat propter salutem corporis fieret in aīo
damnu; uirtutis. s; quia poterat ea uirtute sal
ua fieri qd' monebat ita relaxata est corpori
utilitas uiuendi ut maneret in aīo hitus con
tinendi. Ipse est enim habitus quo aliquid a
gitur cum opus est. cum autē non agitur pōt
agi / s; opus non est. Hunc habitum circa
continentiaz que fit a concubitu non habent
illi quibus dicitur / si se non continent nubāt.
Hunc uero habent quibus dicitur qui pōt ca
pere capiat. sic usi sunt pfecti animi bonis ter
renis ad aliquid necessarijs per hūc habitū

continentie quo eis non obligarentur: et quo pos-
sent eis etiam non uti. si non opus esset. Hec qd
q̄ eis bene utitur / nisi qui et non uti p̄t. Mul-
ti quidez facilius se abstinere ut non utantur
q̄ temperent ut bene utantur. Nemo tamē eis
p̄t sapienter uti. nisi qui p̄t continenter non
uti. Ex hoc habitu et paulus dicebat. scio et ha-
bundare et penuriam pati. Penuriaz quippe pa-
ti quorūcūq; hominū est. s; scire penuriaz pa-
ti magnorum. Sic et habundare quisq; p̄t.
scire autem habundare / non nisi eorum est
quos habundantia non corrumpit. Verū ut
apertius intelligatur quō sit virtus in habitu
etiam si non sit in opere / loquor de exemplo de
quo nullus dubitat catholicorum xpianorū.
Domin⁹ enī noster iesus xp̄us qd in ueritate car-
nis esurierit ac sitierit / manducauerit / ac bibe-
rit / nullus ambigit eorū qui ex eius euāgel-
io fideles sunt. Hūc igitur nō erat in illo conti-
nentie uirtus a cibo et potu / quāta erat in Jo-
hanne baptista. Venit enī iohannes non man-
ducans neq; bibens. et dixerūt demoniū habet.
Venit enī filius hominis manducās et bibens.
et dixerunt ecce homo uorax / et uinariū ami-
cus publicanorū et p̄corū. Hūc quid talia nō
dicunt in domesticos eius p̄es n̄os / ex alio ge-
nere utendi terrenis q̄tū ad concubitus per-
tinet. ecce homines libidinosi / et immundi ama-
tores feminarū / et lasciuarū / et tñ sicut in
illo illud non erat uerū / q̄uis uerū esset qd si
aut iohannes non abstineret a manducando et
bibendo. Ipse enī apertissime uerissimeq; ait.
uenit iohannes non manducans. neq; bibens.

uenit filius hominis manducans et bibens. Sic n. hoc in illis patribus uerum est. Quamuis uenerit modo apostolus xpi non conjugatus nec generans. quem dicunt pagani magus erat. uenerit autem tunc propheta xpi nuptias faciens et filios procreans quem dicunt manichei mulierosus erat. et iustificata erat sapientia a filiis suis qd dominus ibi subiecit cum de iohanne ac de se illa dixisset. iustificata est inquam sapientia a filiis suis qui uident continentie uirtutem in habitu animi semper esse debere. in opere autem prozerum ac temporu oportunitate manifestari. Sicut uirtus patientie sanctorum martirum in opere apparuit. ceterorum uero sanctorum in habitu fuit. Quo archa sicut non est impar meritum patientie in petro qui passus est et iohanne qui passus non est. sic non est impar meritum continentie in iohanne qui nulas exptus est nuptias et abraam qui filios generauit et illius enim celibatus et illius coniubiis pro temporum distributione xpo militauerunt. S3 continentia iohannes in opere. abraam uero in solo habitu habebat. Illo itaqz tpe cu lex dies patriarcharum subsequens maledictu dixit qui non excitaret semen in israel. et qui poterat non promebat s3 tñ habebat. Ex quo autem uenit plenitudo tpris ut diceretur qui pot capere capiat. ex illo usqz ad huc et deinceps usqz ad finem qui habet operatur. Qui operari noluerit non se habere mentiatur. Ac per hoc ab eis qui corrupunt mores bonos colloquijs malis inani et uana uersutia dicitur homi xpiano continenti et nuptias recusanti. tu ergo melior qm abraam

Quod ille cui audierit non perturbetur. nec audeat dicere melior suus. ne a proposito dilabatur illud enim non uere dicit. hoc recte facit. sed dicat. Ego quidem non sum melior quam abraam. sed melior est castitas celibum quam castitas nuptiarum. Quia abraam uirum habebat in usu. ambas in habitu. Caste quippe coniugaliter uixit. esse autem caste sine coniugio potuit. sed tunc non oportuit. Ego uero facilius non uirum nuptiarum quam uirum usus est abraam. quoniam sic uirum nuptiarum quem admodum est usus abraam. et ideo melior suus illis quam per animi incontinentiam non possit quod ego. non illis qui propter temporis differentiam non fecerunt quod ego. Quod ego nunc ago melius illi egissent si tunc agendum fuisset. Quod autem illi egerunt sic ego nunc agerem si nunc agendum esset. Aut si tales se ipse sentiat et nouit. ut salua et permanente animi sui uirtute continentie si ad usum nuptiarum ex aliquo religionis officio descendisset. talis maritus et talis pater esset. qualis fuisset abraam. audeat plane respondere illi captioso interrogatori et dicere. non suus quidem melior quam abraam in hoc dum taxat genere continentie qua ille non carebat. et si non apparebat. sed suus talis non aliud habens. sed aliud agens dicat plane iste. Quia et si uoluerit gloriam non erit insipiens ueritatem eius dicet. Si autem patet ne quis eius existimet super id quod eum uidet. aut audit aliquid ex illo. auferat a persona sua non dum questionis. et non de homine. sed de re ipsa respondeat et dicat. Qui tamen potest talis est qualis fuit abraam. Potest enim fieri ut minor sit continentis uirtus in animo qui non utitur nuptiis. quam est usus abraam. sed tamen maior est in opere eius quam in animo eius. Qui propterea tenunt coniugium

castitatem qz non potuit ampliore. Sic et femina
innupta que cogitat ea que sunt dñi ut sit sancta
et corpore et spū cum audierit ipudentē illum
pertinctatores dicentem. tu ergo melior es qz sarra.
respondeat et dicat. Ego melior non sum. s; hijs
que uirtute continentie hui⁹ caret. qd' de sarra nō
credo. fecit ergo ista cū illa uirtute. qd' illi tēpore
congruebat. a quo ego sum inuims. ut in meo
etia; corpore appareat. qd' in aīo illa cōseruabat
Res ergo ipas si compem⁹ nullo mō dubitanduz
est esse meliōre castitate; continentie. q̄ casti
tatem nuptialem aīz tamen utrūq; sit bonuz.
Homines uero cum cōpanus ille est melior q
bonuz amplius q̄ alius habet. Porro qui a
plius eiusdem gñs habet. et id quod minus
est habet. Qui autē tantūmodo qd' min⁹ est
habet. id qd' est amplius nō utiq; habet. In
sexaginta enīz sūt. et triginta. non in triginta
et sexaginta. non operari autez ex eo qd' habet
indistributione officiorum posituz est non eges
tate uirtutū. qz nec bono mīe caret qui nō in
uenit miseros quibus possit misericorditer sub
uenire. Huc accedit qz non recte compant
homines hominibus ex uno aliquo bono fieri
enīz pōt ut alius non habeat aliquid qz ali⁹
habet. s; alius habet qd' pluris estimandū est.
Maus enīz bonuz obediētie est. q̄ continentie
Hāz cōnubūz nūsq; nostrarū scripturarū auc
toritate damniatur in obediētie maluz nūsq; ab
solutur. Si ergo proponatur uirgo permāsurā.
s; tamen inobediēti. et maritata que uirgo
permanere non posset s; tamen obediēti q̄ me
liorem dicamus. Minus damniabilez q̄ si ūgo

esset. an damnabilem si uirgo est. Ita si cōferas
ebriosam uirginez sobrie coniugate quis dubitet
eandem ferre sententiaz. Nuptie quidez et vir
ginitas duo bona sunt quoruz alteruz maius
Sobrietat autem et ebriositas. sicut obedientia
et contumacia. illa bona sūt. hec mala. Melius
est autem habere omnia bona uel minora q̄
magnum bonū aut magno malo. Quia et in corpo
ris bonis melius est habere cachexi statuz aut sa
nitate q̄ goliie aut febre. Recte plane queritur
non utruq̄ omnibus modis in obediens uirgo
coniugate obediens. s; utruq̄ minus obediens
obedientiori companda sit. qz et illa nuptialis
castitas est. et ideo bonus est. s; minus q̄ uirgi
nalis. Tanto ergo minor in bono obediens. q̄
to maior in bono castitatis. si altera alteri com
petitur. Que preponenda sit iudicat. qui p̄ ipaz
castitatem et obedientiaz cōparat. uidet om̄z uir
tutuz primaz quodāmodo esse obedientiaz. Ac p̄
hoc ideo pōt esse obedientia sine uirginitate. qz
uirginitas ex consilio est. non ex precepto. obe
dientiaz uero illaz dico. qua preceptis obtempe
ratur. Ideoq; obedientia preceptorū sine uirgini
tate quidē ēē pōt. s; sine castitate quidez esse
non pōt. Ad castitatem nāq; fertinet. nō formi
cari. non metui. nullo illiato concubitu macu
lari. que qui nō obseruāt contra preceptuz dei
faciunt. et ob hoc exortes sūt a uirtute obediens
Vginitas autē pro tempore pōt ēē sine obedientia.
quia pōt femina consilio uirginitatis accepto
et custodita uirginitate precepta contēpnere. sic
multas sacras uirgines nouimus uertosas. cui
osas. ebriosas. litigiosas. auaras. superbas. que

omnia contra precepta sunt. et sicut ip̄a etiaꝫ in
obedientie crimina occidunt. Qua propter nō solū
obediens inobedienti / sꝫ obedientior coniugata
minus obediens uirgini antepōnenda est. Ex hac
obedientia pater ille qui sine uxore non fuit / esse
sine unico filio et a se occiso patris fuit. Vnam
enim non in merito dixerunt de quo audiuit a dñō
et ysaac uocabitur tibi semen. Quāto ergo atq̃
ut etiaꝫ sine uxore eēt / si hoc uiberetur audiret.
Vnde non frustra sepe miramur / non nullos u
triusqꝫ sexus ab omni concubitu continentes
negligenter obedire preceptis / cuiꝫ tamen ar
tenter arripuerunt non uti concessis. Vnde
quis dubitat et excellentie illorū scōrū patrum
atqꝫ matrum filios generantiū. non recte cō
pari feminas / et mares nostri temporis. q̃
uis ab omni concubitu inuēs in uirtute obedi
entie minores / etiaꝫ si illis omnibus in habitu
animi defuisset qd̃ iustorū opere manifestū
est. Seq̃t̃ enim agnū p̃m cantantes canticū
nouū sicut in apocalyp̃i scriptū est / qui cū mi
lieribus se non contaminauerunt. nec ob aliud
m̃si. quia uirgines permanserunt. Nec ideo se
arbitentur meliores eē p̃m p̃b̃s sanctis / qui
nuptijs ut ita dicaz nuptialiter usi sūt. Eorū
quippe usus ita se habet / ut si quid in eis est p
carnis mixtionem qd̃ excedat generandi necessi
tatez q̃uis uenialiter scūz fuerit contaminatio
sit. Nam quid expiat uenia si oīo non contamiāt
illa progressio. a qua contaminatione m̃rū si
inuēs eēt puen sequentes agnū m̃si uirgines
permanerent. Bonū igitur nuptiarū per om̃es
gentes / atqꝫ omnes homines ī causa generandi

est. et in fide castitatis. Quod autem ad populuz
dei pertinent etiam in sanctitate sacramenti. per
quaz nefas est etiam repudio discedente alteri
nubere. dum uir eius uiuit. nec saltem ipa ca
piendi. Que cum sola sit qua nuptie fiunt. nec
eare non subsequente propter qua fiunt solunt
uinculuz conjugale nisi coniugis morte. Que
admodum si fiat ordinatio cleri ad plebem or
dinandaz. etiam si plebis congregatio non sub
sequatur. manet tamen in illis ordinatis sacra
mentuz ordinationis. Et si aliqua culpa quisq
ab officio remoueat. sacramento dñi semel
i posito nō carebit. qñus aduicuz permanente.
Generationis utiqz cā fieri nuptias apostolus i
ta testis est. Volo inquit iuniores nubere et qñ
ei diceretur. ad quid continuo subiecit filios.
procreare matres familias esse. Ad fidem aut
castitatis illud pertinet. Vxor autem non h
potestatem sui corporis. s; uir. similiter uir non
habet potestatem sui corporis s; mulier. Ad sacra
menti sanctitatez illud. uxorem a uiro nō disce
dere. qd' si discesserit manere in nuptiaz. aut ui
ro suo reconciliari. et uir uxorem non dimittat.
Hec omnia bona sunt. propter que nuptie bo
num sunt. s. fides sacramentuz. Hec prolem o
porteret carnalem iaz hoc tempore querere. ac p
hoc ab omni tali opere immunitate quāda per
petuaz retinere. atqz uni uiro xpo spiritualiter
subdi melius est utiqz et sanctius. si tamen ea
uacatione sic utantur homines sic scriptuz est.
ut cogitent que sūt dñi quō placeant dño. i.
ut perpetuo cogitent continentiaz. ne qd minus
habeat obedientia qñ uirtutez tanq̃ radicalem

atq; ut dici solet matricem et plane generalem sã
antiqui p̃res in opere exercuerunt. Illaz uero con
tinentiaz in habitu animi tenuerunt. Qui pro
fecto per obedientiam quasi sancti et iusti erant
et ad omne opus bonum semper parati etiã ab
si ab omni concubitu abstinere iuberentur ef
ficerent. Quanto em̃z facilius possent uel uis
sione uel exhortatione non concubere qui pro
lem cui iam propagande concubendo seruibat
obediendo poterat imolare. Que tuz ita sunt, he
reticis siue manicheis siue quibuscũq; alijs
qui patribus ueteris testam̃ti de plurib; ca
lumniantur uxoribus, hoc esse argumentuz
deputantes quo eoruz uincant in continetiaz
satis super q; responsus est. Si tamen capiunt nō
esse peccatum qd' neq; contra naturaz conue
titur. qz non lasciuendi. s; gignendi cũ illis
fem̃is utebantur. neq; contra morez qz illis
temporibus ea factitabantur. neq; contra pre
ceptuz qz nulla lege prohibebantur. Illos uero
qui illicitẽ fem̃is usi sũt, uel arguit in scrip
turis illis deuina sententia, uel nobis licite
iudicandos atq; uitandos, nō approbandos i
mitandos ue proponit. Hostros autẽ qui con
iuges habent q̃tuz possumus admonem? ue
secunduz suaz infirmitatez de illis sc̃is patrib;
audeant iudicare. cõpantes ut ait apostolus
semetip̃os semetip̃is. et ideo non intelligentes
q̃tas uires heat diuis iusticie contra libid̃es
seuiens. ne carnalibus huiusmodi motibus ac
quiescat. eosq; in concubitu ultra generandi
necessitatem prolabi aut progredi sinat. q̃tuz
ordo nature q̃tuz moruz consuetudo q̃tum

legum sacra prescribunt. Nos quippe ideo de illis
pūbus homines suspicantur qz ipi per incontine-
tiam uel nuptias elegerunt uel coniugibus infe-
peranter utuntur. At uero uel continentes uel
mares qui defunctis uxoribus. uel femine que
defunctis uiris / uel utriqz qui pari consensu cō-
tinentiam dñd uouerunt / sciunt quidem sibi
mercedis amplius debere q̃ coniugalis castitas
posat. Sed sanctorum patruz nuptijs qui prophe-
tice coniūgebantur / qui neqz in concubitu nisi
prolez. neqz in ipā prole nisi qd' in carne uen-
turo xp̃o perficeret requirebant. non solum pro
suo proposito non contempnāt. ueruz etiaz su-
o proposito sine dubitatione preponant. Pue-
ros uero ac uirgines integritatem deo dicantes
multo maxime commouemus ut tanta no-
uit humilitate tuendum ēē. q̃ in terra inte-
rū uiuunt quanto magis celi est qd' uouerūt
Nam scriptum est. quanto magnus es humi-
litate in omniūbus. Nostrum est ergo de ma-
gnitudine eorum aliquid dicere. illorum est
de magna humilitate cogitare. Exceptis igitur
quibusdā illis coniugatis patribus / et matri-
bus sanctis / quibus ideo isti meliores nō sunt
quāuis coniugati non sint. qui et si coniuga-
ti essent pares non essent. ceteros huius tem-
poris coniugatos uel post expertuz coniubi-
um continentes a se superari non dubitent. nō
quantum ab amia susanna. sed quantuz am-
be a maria superantur. qd' ad ipsaz pertinet
sanctaz carnis integritatem loquor. Nam que
alia sint marie merita quis ignorat. Adhuc ita-
qz congruos huic tanto proposito adiungant

ut de prepolenti premio certam securitatem ge-
rant. Scientes sane sibi atq; omnib; fidelibus
dilectis et electis xpi membris multis ab orien-
te et occidente uenientibus. et si inter se dis-
tantibus promeritis glorie luce fulgentibus.
hoc tamen magnum in commune prestari.
ut cum abraam ysaac et Jacob recumbant
in regno dei. qui non propter hoc seculum
coniuget. s; propter xpi patres fuerunt.

Laus deo

Deo gratias amen

Litterum de bono coniugali n-
uper edidimus in quo etiam xpi uirgines ad-
monuimus atq; monemus. ne propter excellen-
tiam muneris amplioris qd' diuinitus acce-
perunt. Contempnant patres et matres po-
puli dei. Hominesq; illos quos tanq; oliua
commendat apostolus. ne superbiat insertus
oleaster. qui uenturo xpo etiam filiorum propa-
gatione seruiebant. Ideo meriti inferioris esse
arbitrentur. qz uire diuino continentia coniu-
bio. et nuptijs pia uirginitas antepositur.
In illis enim pabantur. et perturiebantur fu-
tura que nunc impleri mirabiliter. et efficaci-
ter cernimus. Quorum etiam uita coniugal-
is prophetica fuit. Vnde non consuetudine huma-
norum uotorum atq; gaudiorum. s; ualde pro-
fundo consilio dei in quibusdam eorum fecunditas

honorari. in quibusdam fecundari sterilitas me-
ruit. Hoc uero tempore quibus dictum est. si se
non continent nubant non adhibenda est.
exortatio sed consolatio quibus autem dictum est.
qui potest capere capiat exhortandi sunt ne ter-
reantur. et terrendine extollantur. Non solum
ergo predicanda est uirginitas ut amemus.
uerum etiam monenda ne infletur. Hoc isto
sermone suscepimus. adiuuet Christus uirginis
filius et uirginis sponsus. uirginali utero corpo-
raliter natus. uirginali coniugio spiritualiter
coniugatus. Cum igitur uniuersa ecclesia uir-
go sit uni uiro Christo desponsata. sicut dicit apos-
tolus. quanto digna sunt honore membra eius. quod
hoc custodunt etiam in carne ipsa. quod tota in
fide custodit ecclesia. que imitatur matrem uiri
sui et domini sui. Nam ecclesia quoque et uir-
go et mater est. Cuius enim integritati consu-
limus si uirgo non est. aut cuius prolem alloq-
mur si mater non est. Maria corporaliter caput
eius huius corporis peperit ecclesia spiritualiter.
membra ipsius capitis parit. In utraque fecundi-
tatem uirginitas non impedit. In utraque fecun-
ditas uirginitatem non admittit. Proinde tamen ec-
clesia uniuersa sit sancta et corpore et spiritu.
nec tamen uniuersa sit corpore uirgo et spiri-
tu. quanto sanctior est in hijs membris ubi
uirgo est et corpore et spiritu. Scriptum est enim
in euangelio quod mater et fratres Christi. hoc est cum
sanguinei carnis eius. cum illi nuntiati fuisset.
et foras expectarent quod non possent eum
audire preteritum. ille respondit. que est mater
mea. aut qui sunt fratres mei. et extendens ma-

nus super discipulos suos ait. hi sunt fratres
mei. et quicumque fecerit uoluntatem patris
mei qui in celis est ipse michi frater et soror et
mater est. Quid aliud nos docens nisi carna
li cognationi genus nostrum spirituale prepo
nere. nec inde beatos esse homines si iustis et
sanctis carnis propinquitate iungantur. Sz
si eorum doctrine ac moribus obediendo atque
imitando coherescunt. Beatior ergo maria p
cipiendo fidem xpi. quam concipiendo carnem xpi.
Nam et dicenti cuidam beatus uenter qui te
portauit ille respondit. quoniam beati qui au
diunt uerbum dei. et custodiunt illud. Denique
fratribus eius. id est secundum carnem cogna
tis qui non in eum crediderunt. quid profuit
illa cognatio. sic et materna propinquitas ni
hil marie profuisset nisi felicius christus corde
quam carne gestasset. Ipsa quoque uirginitas eius
ideo gratior et acceptior. quam non eam concep
tus christus uero uiolaturus quare conseruaret ipse
precepit sed priusquam conciperetur iam deo dica
tur de qua nasceretur elegit. Hoc indicant uer
ba que sibi fetum annuntianti angelo maria
reducit quomodo inquit fiet istud quoniam
uirum non cognosco. Quod profecto non diceret
nisi deo uirginem se ante uouisset. Sz quia
hoc israelitarum mores adhuc recusabant. des
ponsata est uero iusto. non uiolenter ablaturus
sed potius contra uiolentos custodituro quod il
lam uouerat. Quod etiam si hoc solum dixisset
quomodo fieret istud nec acie uidisset quoniam ui
rum non cognosco. non quesisset utique promissum
sibi quomodo femina paritura esset. si co

cubitura nupsisset. poterat nubere et uirgo pma
nere. in qua dei filius formaz serui congruenti
miraculo acciperet. Sz exemplo sanctis futura
uirginibus ne putaretur sola uirgo esse debuis
se. que prolem etiam sine concubitu concipere
meruisset uirginitatez deo dicauit. tuz ad
hoc esset qd conceptura nesciret ut interreno
mortaliqz corpore celestis uite imitatio uoto
fieret non precepto. amore eligendi non neces
sitate seruiendi. Ita xps nascendo de uirgine
que anteqd sciret aliquis de illa fuerat nasci
turus uirgo statuerat permanere uirginitatez
sanctaz cōpropare maluit qd impare. Ac si
etiam in ipa femina in qua formaz serui acce
pit uirginitate liberaz uoluit esse. Non est ex
go cur dei uirgines qd etiam ipse uirginitate
seruata matres carnes esse non possunt. Illum
eniz solum uirginitas parere possz decenter q
in sua ciuitate parere habere non posset. Verum
tamen ille unius sancte uirginis partus oīz
sanctauz uirginuz est decus et ipse tuz maria
matres xpi sunt si patris eius faciūt uolunta
tem. Hinc eniz et maria laudabilis atqz beati
mater xpi est secundum memorataz supra sen
tentiax eius. quicunqz facit uoluntatez pūis
mei qui in celis est. ipse michi frater soror et
mater est. Has sibi omnes propinquitates in
populo quez redemit spiritualiter exhibet frēs
et sorores habet sanctos uiros et sanctas femiās
quomiaz sunt filij in celesti hereditate coheredes
Mater eius est tota ecclā. que membra eius id
est fideles eius per dei gratiax ipi utiqz parit.
Item mater eius est omnis anima pia faciens

uoluntatem patris eius fecundissima caritate in
hys quos parturit donec in eis ipse formetur. Ma-
ria ergo faciens uoluntatem dei corporaliter
tantummodo christi mater est. spiritualiter autem
et soror et mater. Ac per hoc illa una femina
non solum corpore uerum etiam spiritu et mater
uirgo. et mater quidem spiritu non capitis in
quod ipse saluator est. ex quo magis spiritualiter
illa nata est. quia omnes qui in eum credide-
runt in quibus et ipsa est recte filij spiritus ap-
pellantur. Sed plane mater membrorum quod nos
sumus. quia cooperata est caritate ut fideles
in ecclesia nascerentur. que illius capitis
membra sunt. Corpore uero ipsius mater.
Oportebat enim caput nostrum propter in-
igne miraculum secundum carnem nasci de ui-
rgine quo significaret membra sua de uirgine
ecclesia. secundum spiritum nascitura. Sola ergo
maria et spiritu et corpore mater et uirgo
mater christi et uirgo. Ecclesia uero in sanctis
regnum dei possidens spiritu quidem tota
est mater christi. tota uirgo christi. corpore autem
non tota. Sed in quibusdam uirgo. in quibusdam
mater sed non christi. Et coniugate quippe fi-
deles femine. et uirgines deo dicite sanctis
moribus et castitate de corde puro. Conscien-
tia bona. et fide non ficta. quia uoluntatem
patris faciunt christi spiritualiter matres. Et
Que autem coniugali uita corporaliter parunt
non christum sed adam parunt. et ideo currunt
quod sacramentis imbuti membra christi fiant. per
tularum quoniam quid peperit hoc dixi ne for-
te audeat fecunditas coniugalis cum uirginali

integritate contendere. atqz ipsaz mariaz propo-
nere ac uirginibus dei dicere. illa in corpore du-
as res habuit honorandas uirginitatez. et fecun-
ditatem. quia integra permansit et peperit. Hanc
felicitatem quomaz utroqz habere non possum^{us}
ptate sumus. ut uos sitis uirgines. uos sitis mar-
tires uobis qd' desit in prole consuletur seruata
uirginitas. Vobis pro proli lucro amissa compe-
setur integritas. Hec uox fidelium coniugatarum
ad sacras uirgines utrumqz ferenda esset. si cristi-
anos corpore parerent. ut hoc solo esset marie fe-
cunditas carnis excepta uirginitate prestantior.
qz illa ipsuz caput horum membrorum. hec aute
membra capitis procrearent. Hinc uero etiaz si
tales hac uoce contendunt. que ob hoc tantuz ui-
ris uirginitur atqz miscentur. ut filios habeant.
nichilqz aliud de filiis cogitant nisi ut eos xpo
lucrentur atqz id mox qd' potuerunt faciunt no
tamen christiani ut ex earum carne. nascantur. s.
postea sunt ecc'a pariente. p hoc qd' membroru
cristi spiritualiter mater est. cuius etiam spiri-
tualiter uirgo est. Cui sancto partui cooperant^{ur}
et m'res. que non xpianos corpore peperunt. s.
ut fiat qd' se corpore parere non potuisse noue-
runt. Per hoc tantum cooperantur. ubi et ipe
uirgines m'res qz xpi sunt in fide. s. que per di-
lectionez operatur. Nulla ergo carnis fecundi-
tas. sancte et uirginitate carnis comparari pot.
Neqz enim et ipa qz uirginitas est. s. quia deo
dicata est honoratur. que licet in carne seruetur
spiritus tamen religione ac deuotione seruetur.
Ac per hoc etiaz uirginitas corporalis spiritalia
lis est. quaz monet. et conseruat continentia pie

tatis. Sicut enim nemo impudice utitur corpore
nisi prius concepta nequitia. ita nemo pudicitiaz
seruat in corpore. nisi spiritu prius milita castita
te. Porro autem si pudicitia coniugalit q̄uis cus
todiat in carne animo tamen non carni tribu
itur. quo preside atq; rectore. nulli preter propu
um coniugum caro ipsa miscetur. Quisato ma
gis quatoq; honoratius in animis bonis illis co
tinentia numeranda est. qua integritas carnis
ipi creatori anime. et carnis uouetur. consecrat
et seruatur. Hec illarum ergo fecunditas car
nis. que hoc tempore nichil aliud in coniugio
qua prolem requirunt. quaz manapent xpo pro
amissa uirginitate compensari posse credenda
est. Prius quippe temporibus uenturo se
cundum carnes xpo ipius genus carnis i ampla
quadaz et prophetica gente necessarium fuit.
Hunc autem cum ex omni hominum genere atq;
omnibus gentibus ad populum dei et ciuitatez
regni celorum membra xpi colligi possunt. sacra
mentum uirginitatis et ea tñ qui se non conti
net nubat. Qui enim si aliqua mulier diues ha
bens multaz pecuniaz huic bono operi impendat
ut emat ex diuersis gentibus seruos quos faciat
xpianos. non ne uberius atq; numerosius. q̄ ute
ri quantalibet feracitate. xpi membra gignen
da curabit. Hec ideo tantum pecuniaz suam co
parare muneri sancte uirginitatis audebit. At
si propter faciendos qui nati sunt xpianos. fecu
ditas carnis pro amissa uirginitate merito co
pensabitur fructuosius erit hoc negotium si ma
gno pecuniario precio uirginitas amittitur. quo
pueri faciendi christiani multo plures emanantur

q̄ unius utero q̄libet fertili nascerentur. Quod
si stultissime dicitur. habeant fideles nupte bo-
num suum de quo in alio uolumine q̄tuz usuz ē
diseruius. et honorent amplius sicut rectissime
consueuerunt. in sacris uirgibus melius eaz-
de quo isto sermone disuimus. Nam nec illo q̄-
dem debent continentuz meritis se conferre co-
iugia. q̄ ex eis uirgines procreantur. Hoc enim
non coniugij bonuz est. s̄ nature. que sic dini-
mitus instituta est. ut ex quolibet humano utri-
usq̄ sexus concubitu. sine ordinato et honesto
sive turpi et illicito. nulla femina nisi uirgo nas-
catur. nulla tamen sacra uirgo nascatur. Ita fit
etiam ut uirgo nascatur de stupro. sacra autē
uirgo nec coniugio. nec nos hic de uirgibus
predicamus q̄ uirgines sunt. s̄ deo dicite
pia continentia uirgines. Nam qd' non temē
dixeris felicioz michi uidetur nupta mulier.
q̄ uirgo. nuptura. habet eiz iam illa qd' ista
ad huc cupit. presertim si mundū nec sp̄sa ei
uisq̄ sit. Illa iniusticia dei illi uiro studet pla-
cere cui data est. hec multis interta cui dan-
da est. Hoc uero pudicitiaz cogitationis teste-
dit a turba. q̄ non adulteruz s̄ marituz que-
rit in turba. Illa igitur uirgo conjugate me-
rito preponitur. que nec multitudini se amandū
proponit. euz amorem unius ex multitudine i-
quirat. nec se uni iam componit inuento. cogitans
que sunt mundi quō placeat uiro. s̄ speciosuz
forma prefiliuz hominuz sic amauit. ut q̄ euz
sicut maria carne concipere non posset. ei corde
concepto etiam carnem integraz custodiret. hoc
genus uirginuz nulla corporalis fecunditas pro-

tulit. Non est hec proles carnis. et sanguinis. Si
harum queritur mater ecclesia est. Non parit
uirgines sacras nisi uirgo sacra. Virgo illa que
desponsata est uni uiro casta exhiberi xpo. Ex
illa non tota corpore. s; tota uirgine spiritu nas
cuntur sancte uirgines et corpore et spiritu. ha
beant coniugia bonum suum nam qz filios proce
ant et procreatos pariter salubriter instant e
ducant quia thori inuicem fidem seruant. qz
sacramentum coniugij non uiolant. hec tamen
omnia humani officij humani officij sunt mu
nera. Virginalis integritas et per praez continen
tiaz ab omni concubitu immunitas angelica por
tio est. et in carne corruptibili incorruptionis p
petue meditatio. Cedat huic omnis fecunditas
carnis omnis pudicitia coniugalis. Illa non est
in potestate. ista non est in eternitate. fecundita
tem carnalem non habet liberum arbitrium. pu
dicitiaqz coniugalem non habet celum. Profecto ha
bebunt magnum aliquid preter ceteros in illa coi
in mortalitate qui habent aliquid iam non carnis
in carne. Unde mirabiliter discipunt qui putant
huius continentie donum non esse necessarium pp
regnum celorum s; propter presens seculum. q. s.
coniugia terrenis curis pluribus atqz actionibus
distenduntur. Qua molestia uirgines et conti
nentes carent. quasi ob hoc tantum melius sit
non coniugari. ut huius temporis relaxentur a
gustie non qd in futurum seculum aliquid proffit
hanc uanam sententiam ne cordis proprii uani
tate protulisse uideantur adhibent ex apostolo
testimonium ubi ait. De uirgibus autem pre
ceptum domini non habeo. consilium autem do. tamq

misericordiam consecutus a deo ut sui fidelis. ex
ultimo autem hoc bonum itaque esse propter presen-
tem necessitatem quia bonum est homini sic esse.
Ecce inquirunt. ubi manifestat apostolus hoc
propter presentem necessitatem bonum esse non
propter futuram eternitatem. quasi presentis
necessitatis haberet curam apostolus. nichil
providens et consulens in futurum. cum omnis
eius dispensatio non nisi ad uitam eternam uocet.
Presens ergo uitanda est necessitas. sed tamen
que aliquid bonorum impedit futurorum. Qua
necessitate uita cogitur conjugalis cogitare que
mundi sunt. quomodo placeat uir uxori. uel
uxor viro. non quod ea seperet a regno dei. sic
sunt peccata. que ideo precepto non concilio
cohibentur. quia domino precipienti non obedire
dampnabile est. Sed illud quod de ipso dei regno
amplius haberi posset. Si amplius cogitaretur
quomodo placendum esset deo. minus erit utique.
cum hoc ipsum minus coniugii necessitate co-
gitatur. Ommino de uirginis inquit preceptum
domini non habeo. Precepto enim quisque non
obtemperat reus est et debitor pene. Proinde
quod uxores ducere. uel nubere peccatum non est. si
autem peccatum non esset precepto ueteris propter
reus preceptum domini de uirginibus nullum est. Sed
quoniam deuitatis remissis uel peccatis ad eundem
est uita eterna in qua est quedam egregia gloria
non omnibus in eternum uicturis. sed quibusdam
ibi tribuenda. cui consequende parum est libe-
rum esse a peccatis. nisi aliquid ipsi liberatori uoue-
atur. quod non sit criminis non uouisse. sed uouisse
ac redidisse sit laudis. Consilium inquit de tamquam

miseri cordiaz consecutus a deo ut fidelis essem.
Vtq; enim inuidere deo consilium fidele qui
non meis meritis. s; dei misericordia suus fidelis.
Existimo itaq; hoc bonum esse propter presentes
necessitates. hoc inquit unde preceptum domini
non habeo. s; consilium do. hoc est de uirginibus
existimo bonum esse propter necessitatem.
Non enim quid presentis temporis cui coniugi
a seruiunt. necessitas cogat. ut ea que dei sunt
minus cogitentur. q̃ sufficit adipiscende illi
glorie que non erit omnium. q̃uis eterna uita
ac salute manentium. Stella enim differt a stella
in gloria. sic et resurrectio mortuorum. Bonum
est ergo homini sic esse. deinde adiungit. aposto
lus et dicit. alligatus es uxori ne quesieris solu
tionem. solutus es ab uxore. noli querere uxorem.
Horum duorum qd' primum posuit ad preceptum
pertinet. contra qd' non licet facere. Non enim
licet dimittere uxorem nisi causa fornicationis. sic
dominus in euangelio dicit. Illud aut quod addidit
solutus es ab uxore ne quesieris uxorem con
silio sententia non precepti est. Licet itaq; facere
s; melius est non facere. Deniq; continuo sub
iecit. et si acceperis uxorem non peccasti. et si
nupsit uirgo non peccat. Illud autem primum
cum dixisset. s. alligatus es uxori. noli querere
solutionem. nunquid etiam addidit. et si solue
ris non peccasti. Jam supra dixerat hijs qui sunt
in coniugio. preceptum non ego sed dominus ux
orem auro non discedere. q̃ si discesserit ma
nere inuictam. auro suo reconcilian. fieri ei
potest. ut non sua culpa discedat. s; mariti. De
inde ait et uir uxorem non dimittat. qd' nichilo

minis ex precepto domini posuit. nec ibi addi-
dit si dimiserit non peccat. Preceptum est enim
hoc cui non obedire peccatum est. non consilium.
Quod si uti uolueris minus boni adipiscens
non mali aliquid perpetrabis. Propterea cum dix-
isset solutus es ab uxore. ne quesieris uxorem. quia
non precipiebat ne malum fieret. sed consulebat
ut melius fieret. continuo subiunxit. et si acce-
peris uxorem non peccasti. et si nupsit uirgo
non peccat. Addidit autem tribulationem carnis
habebimus huiusmodi. ego autem uobis parco.
Hoc modo exhortans ad uirginitatem continen-
tiamque perpetuam. ut aliquantulum a nuptiis
etiam sic de terret. modeste sane non tamquam
a re mala et illicita. sed tamquam ab honorosa et mo-
lesta. Aliud est enim admittere carnis turpi-
tudinem admittere carnis turpitudinem. ali-
ud habere carnis tribulationem. Illud crimi-
nis est facere. hoc laboris est pati. Quampluri-
mi homines etiam pro officiis honestissimis
non recusant. sed pro habendo coniugio hoc se-
pore quo non pro carnis propagatione uen-
turo christo ipsius proles propagatione seruitur
istam tribulationem carnis quam nuptiis pre-
dicat apostolus suscipere tollerandam perstulatum
esset. nisi propter metueretur incontinentibus ne
temptante satana in peccata dampnabilia laberen-
tur. Quia autem dicit se eis parcere quos aut tri-
bulationem carnis habituros. nichil michi in-
terum sanius occurrit. quam eum uoluisse aperire
et explicare uerbis eandem ipsam tribulatio-
nem carnis quam prenumtiauimus eis qui eligunt
nuptias in suspicionibus celi coniugalis inpro-

creandis filiis atq; nutriendis intimoibus merori-
bus orbitatis. Quotus enim quisq; connubij co-
iugalibus uinculis alligauerit. non istis trahatur
atq; ligetur affectibus. quos neq; nos exagere
debetur. ne ipsis non peramimus quibus p-
cedenduz extimat apostolus. Tamen per hoc qd
breuiter posuit cautuz fieri oportuit aduersus
eos qui in hoc qd scriptuz est tribulationem
carnis habebunt huiusmodi. ego autē uobis
parco. ut uidelicet cum istis p-rit nuptijs ca-
lumniantur qd eas ex obliquo sententia ista
damnauerit. uult ipsas dampnationes dīe
cum ait. ego autem uobis parco. ut uidelicet
cum istis parit aīe sue non peperat si menti-
endo dixit. et si accepit uxores non peccasti.
Et si nupsit uirgo non peccat. Quod si de scā
scriptura credunt uel credi uolunt. tanq; vi-
am sibi muniunt ad mentiendi licentia. uel
ad defensionem sue peruerse opinionis. ubi
cum aliud sentiunt q̄ sana doctrina postulat.
Siquid enim manifestum de diuinis libris prola-
tum fuerit. quo eorum confitentur errores.
hoc ad manum habent uelut scutum. quo se ad-
uersus ueritatem quasi tuentes. nudent di-
abolo uulnerandos. ut dicant hoc auctorem
libri non uerum dixisse. alias ut infirmis par-
ceret. alias ut contēptōes terreret. sicut occur-
rent causa qua eorum peruersa sententia de-
fendatur. Atq; ita dū ea que opinantur.
defendere q̄ corrigere maluit. scripturaru
sanctarum frangere conantur. qua una om-
nes cernices superbe dureq; franguntur. On-
de sectatores. et sectatrices pēpetue continēte

et sacre uirginitatis admoneo ut bonū suū ita
preferant nuptijs / ne maluz iudicent nuptias
neq; fallaciter / s; plane ueraciter ab apostolo
dictuz nouerunt. Qui dat nuptui benefacit.
et qui non dat melius facit. si acceperis uxore
non peccasti. et si nupsit uirgo nō peccat. et
paulo post. beator autē erit si sic permanserit
secundū meā sententia. Et ne humana senten
tia putetur adumgit. puto autem qd ego spi
ritus dei habeam. hec dominica. hec apostoli
ca uerba / hec uera / hec sana doctrina est sic
eligere bona meliora ne minora damnent.
Melior est scriptura dei / ueritas dei / qm
cūsq; mente aut carne uirginitas hoīs.
Quod castum est sic ametur / ut qd ueruz
est non negetur. Nam quid mali nō possūt
etiam de sua carne cogitare qui credunt apli
cam linguaz eo ipso loco ubi uirginitatez cor
poris comendat a corruptione mendatū uir
ginem non fuisse. Primitur ergo ac marie
qui bonuz uirginitatis eligunt scripturas scās
firmissime teneant nichil esse mentitas. Ac
per hoc etiam illud ueruz esse qd dictū est. et
si acceperis uxorem non peccasti. et si nupsit
uirgo non peccat. Nec putent minui taz ma
gnuz integritatis bonuz. si nuptie non sūt ma
luz. Imo uero hinc sibi maioris glorie pal
maz preparataz esse confidat. que nō dānari
si nubere timuit. s; honoratus coronari qz nō
nubere concupuit. Qui igitur sine coniugio
permanere uoluerūt. non tūp foueaz pā nup
tias fugiant. s; tanq; collem minoris boni trās
cendant. ut in maioris continentie mōte requi

escant. Ea quippe lege collis iste inhabitatur
ut non cum uoluerit. quis emigret. Mulier
enim alligata est quod dum uir eius uiuit. Verum
tamen ad continentiaz uiduales ab ipso tamquam
gradu ascenditur. Propter uirginitatem uero
uel declinandus est non consentiendo petitori-
bus uel transiliendus preueniendo petitoes.
Hecquis autem putaret duorum operum boni at-
que melioris equalia fore premia propterea con-
tra eos discredendum fuit. qui quid aut apostolus
extimo autem hoc bonum esse propter presen-
tem necessitatem ita interpretati sunt. ut non
propter regnum celorum sed propter presens se-
culum uirginitatem utilem diceret. tamquam in il-
la uita eterna nichil amplius habituri essent
qui hoc melius elegissent. In qua disputatio-
ne ad illud ueniremus quod idem apostolus
ait. tribulationem autem carnis habebunt
huiusmodi. ego autem uobis parco. in aliis
litigationibus incurrimus qui non equales per-
petue continentie nuptias facerent sed eas ordo-
narent. Nam cum error uterque sit uel equa-
re sancte uirginitati nuptias uel dānare mi-
nis inuicem fugiendo. duo isti errores aduer-
sa fronte confligunt. quia necessitatis mediū
tenere noluerunt. quomodo etiam certa ratio-
ne et sanctarum scripturarum auctoritate nec
possumus esse nuptias inuenimus. nec eas bono uel
uirginalis continentie. uel etiam uidualis e-
quamus. Alii quippe appetendo uirginitatem
nuptias tamquam adulterium detestandas esse puta-
uerunt. alii uero defendendo concubium excel-
lentiaz perpetue continentie nichil mereri am //

plius q̄ conuigalem pudicitiaz uoluerunt. q̄
uel susanne bonuz marie sit humiliatio. uel ma-
rie maris bonuz susanne debeat esse damna-
tio. Absit ergo ut ita dixerit apostolus nuptijs
ego autem uobis parco. tanq̄ uoluerit dice-
re que pena debeat conuigatis in futuro seculo.
Absit ut a danieli de temporali iudicio libera-
tam paulus imitat. ingebemaz. Absit ut ma-
ritalis thorus ei pena sit ante tribunal xpi cui
fidem seruando elegit sub falsa accusatione
adulteri uel periclitari uel mori. Quid egit uox
illa melius est michi madere immamz uestras
q̄ spectare peccare in conspectu dei. si deus ca-
non q̄ nuptiales pudicitiam seruabat liberatu-
rus s̄ quia nupserrat damnaturus. Et n̄ quo-
tiens castitatis conuigalis aduersus calumpni-
atores criminatōes q̄ nuptiaruz scripture sacre
auctoritate munitur. totiens a spiritu sancto q̄
falsos testes susanna defenditur. totiens a fal-
so crimine liberatur. et multo maiore negotio.
Tūc emz vni conuigate. nūc omibz. Tūc de
occulto et falso desiderio. nūc de uero et mani-
festo cōmubio crimine intenditur. Tūc vna mu-
lier eo q̄ iniqui seniores dicebant. nūc oēs
mariti et uxores ex eo q̄ apostolus dicere no-
luit accusantur. In dānationem quippe ur̄az
inquirit tacuit. cui aut. ego autēz uobis par-
co. Quid hoc. Nempe ille qui superius dixerat.
et si acceperis uxorez nō peccasti. et si nupsert
uirgo non peccat. Cur igitur in eo qd̄ modeste
tacuit coniugiorū suspitāminj crimen. et i eo q̄
apte dixit cōiugiorū non agnoscatis defensione.
An eos damnat tacitus. quos locutus absoluit.

Non ne iam intus accusatur nō de iungio. s; d'
ipso adulterio. q̄ doctrina apostolica de mendacio.
Quid in tanto periculo faceremus. nisi tam certuz
apertum qz esset pudicas nuptias non debere dā
nari. q̄ certum apertuz qz est scām scripturā nō
posse mentiri. hic dicit aliquis. quid hoc perti
net ad sanctaz uirginitatez uel perpetuaz conti
nentiaz. cuius predicatio isto sermone suscepta
est. Cui respondeo primuz qd' superius cōme
morauī. ex hoc gloriā illius boni esse maiorem
q̄ eius adipiscende causa bonuz coniugale tran
senditur. non p̄cūz coniugij deuittatur. Alioqn
perpetue continentie bonum non precipue lau
dari. s; tantuz non uituperari sufficeret. si prop
terea teneretur quomaz mibere crimen esset.
Deinde quoniam non humana sententia. s; di
uine scripture auctoritate ad tam excellens.
donūz homines exhortandi sunt. non mediocri
ter neqz pretereūter agenduz est. ne cuiq̄ ip
sa diuina scriptura mentita uideatur. Dehor
tantur emz potius q̄ exhortantur uirgines sa
cras. qui eas sic permanere nuptiaruz dāna
tione compellunt. Vnde emz confidant uerū ēē
qd' scriptuz est. et qui non dat nuptiu meli⁹ fac.
si falsuz putant ēē qd' superius dictuz est. nichil
ominus et qui dat uirginez suaz bene facit.
Si autem loquenti scripture de nuptiarū bo
no indubitanter crediderint. eadem celestis
eloquij uacillima auctoritate firmati ad meli⁹
sue fidenti ac feruenti alacritate transcuriūt.
Vnde iam satis pro suscepto negotio diximus.
et q̄tūz potuimus demonstrauim⁹. Hec illud
qd' ait apostolus. existimo hoc bonum ēē pp

presentes necessitatem. sic esse accipiendū tanq̃ i
hoc solo seculo sint sacre uirgines meliores fidelibz
conjugatis in regno autē celoz atqz in futuro se-
culo pares sint. Hec illud ubi ait de nubentibus
tribulationem autē carnis habebunt huiusmodi.
ego autem uobis parco. ita intelligendū tanq̃
nuptiarū p̃cū et damnationem maluerit. ta-
cere q̃ dicere. Haurz quippe duarū sententi-
arū singulas duos errores sibi met contrarij
non eas intelligendo remeunt. Illaz enī de
presenti necessitate illi pro se interpretantur. q̃
nubentes non nubentibus equare contendūt.
hanc uero ubi dictū est. ego autē uobis parco.
illi qui nubentes damnare presumūt. Hos au-
tem scripturarū sanctarū secundū fidem sacra-
qz doctrinā. nec p̃cū esse dicimus nuptias
et earū tamen bonū. non solū infra uirgi-
nales. uerū etia infra uiduales continentia
constituimus presentemqz necessitate. conui-
gatorū non quidem ad uitā eternā. tamē
ad excellentē gloriā et honorez qui perpetue
continentie reseruatur impedire eorū mentū
dicimus neqz hoc tempore nisi eis qui se nō con-
tinent nuptias expedire tribulationez qz car-
nis ex affectu carnali uenientē. sine quo nupti-
e incontinentiū esse nō possūt. nec tacere uo-
luisse apostolorū uera proponentaz. nec plenū
explicare hominū infirmitati parcentes. Hūc
iam scripturarū diuinarū euidentissimis tes-
timonijs que pro nre memorie modulo recorda-
ri ualuerimus clariū appareat. non propter p̃-
sentes hui⁹ seculi uitaz. s; propter futuraz que
in regno celoz promittitur p̃petuaz continentiaz

diligendaz. Quis autē hoc non aduertat in eo qd paulo post idem apostolus ait. qui sine uxore est cogitat que sunt dñi quomodo placeat donno. Qui autēz matūmonio iunctus est. cogitat ea que sunt mundi / quomodo placeat uxori et diuisus est. Mulier inuupta. et uirgo soluta est que sunt dñi. ut sit sancta corpore et spiritu. que autē nupta est sollicita est que sunt mudi quomodo placeat uiro. Non utiqz aut cogitat ea que sunt securitatis ī hoc seculo. ut sine grauioribus molestijs tempus transeat. neqz ad hoc diuisaz dicit in nuptaz. et uirginez ab ea que nupta est. idest distinctaz atqz discretaz ut inuupta secura sit propter temporales molestias euitandas quibus nupta non caret. s; cogitat inquit que sunt dñi ut sit sancta corpore et spiritu. Nisi forte usqz adeo quisqz insipienter contentiosus est. ut conetur abire nō propter regnū celoz s; propter pñs seculū dñō placē nos uelle. aut pp uitaz istaz nō pp eternaz esse scās et corpore et spiritu. Hoc credē quid est aliud nisi miserabiliores esse omnib; hominib;. Sic enī ait apostolus. si enī ī hac uita tantū sperantes sumus ī xpō miserabiliores sumus omnib; hominib;. An uō qui frāgit panem suū ex inuenti si tantū pp hāc uitā facit stultus erit. et ille erit prudens qui castigat corpus suū usqz ad cōtinentiā. qua nec cōiungo miscatur. Si ei nichil proderit ī regno celoz. Postremo ipz dñs audiamus euidentissimaz hīc sententiaz proferentē. Nam cū de cōiugib; nō seperandis ī cā fornicatōis diuine ac terribiliter loqueretur dixerūt ei discipuli. Si talis ē cā

cum uxore non expedit nubere. Quibus ille non
omnes capiunt hoc uerbis. Sunt autem spadones
qui ita nati sunt. Sunt autem alij qui ab homini-
bus facti sunt. et sunt spadones qui se ipsos cas-
trauerunt propter regnum celorum. qui potest ca-
pere capiat. Quid ueracius. quid lucidius di-
ci potuit. Christus dicit. ueritas dicit. uirtus et sa-
pientia dei dicit. eos qui pro proposito ab ux-
ore ducenda se continuerunt castrauerunt se ipsos
propter regnum celorum. et contra humana uani-
tas impia contentione contendit. eos qui hoc
faciunt presentes tantummodo necessitate. mo-
lestiarum conugalium deuitare. in regno autem
celorum amplius quicquam non habere. De quibus
autem spadonibus loquitur deus per ysaiam pro-
phetam quibus se dicit daturum in domum suam
et in muro suo locum nominatum. meliorem
multo quam filiorum et filiarum nisi de hijs qui
se ipsos castrant propter regnum celorum. Nam
illis quibus illud uirile membrum debilitatur
ut generare non possint. sic sunt eunuchi diui-
tiarum et regum. sufficit utique cum christianam sunt
et precepta dei custodiunt. eo tamen proposito
sunt. ut coniuges si potuissent haberent. cete-
ris in domo dei coniugalibus fidelibus adhequari
qui prolem licite pudiceque susceptam in dei ti-
more nutriunt. docentes filios suos. ut ponant
in deo spem suam. non aut accipere meliorem locum
quam est filiorum uel filiarum. Neque enim uxores cum
uirtute. sed carnis necessitate non ducunt. Conte-
dat sane qui uoluerit. de hijs prophetarum spadoibus
hic pronuntiasse qui corpore abscisi sunt. Iste quod
error. cause quam suscepimus suffragatur. Neque ipsa

donibus hic promittasse istos eis qui in domo
eius nullus habent locum pretulit deus. sed eis
utique qui in filiis generandis conjugalis uite
meritus seruant. Nam cum dicit dabo eis lo-
cus multo meliorem ostendit et conjugatis da-
re sed multo inferiorem. Ut ergo concedamus in
domo dei predictos futuros eunucos secundum
carne qui in populo israel non fuerunt. quia et
ipsos uidemus cum iudei non fiant tamen fieri
christianos. nec de illis dixisse prophetarum qui pro
posito continentie conjugia non querentes se
ipsos castrant propter regnum celorum. ita ne tam
ta dementia quisquam est contrarius ueritati ut
in carne factos heuucos meliorem quam conjuga-
ti locum in domo dei habere credat. et pro pro-
posito continentes usque ad contemptas nuptias
castigantes se ipsos non in corpore sed in ipsa con-
cupiscentie radice castrantes celestes et angeli
cum uitae interrena mortalitate meditantibus con-
iugatorum meritis pares esse contendat. et christo lau-
danti eos. qui se ipsos castrauerunt. non propter
hoc seculum. sed propter regnum celorum christianus
contradicat. affirmans hoc presentis uite utile non fu-
ture. Quid aliud istis restat nisi ut ipsi regnum
celorum ad hanc temporalem uitam in qua nunc sumus
absint pertinere. Cum enim in hanc insaniam pro-
grechatur ceca presuntio. Et quid hac abstione
furiolius. Nam et si regnum celorum aliquando ecclesia
etiam que hoc tempore est appellatur ad hoc utique
sic appellat. quia future uite sempiternae colligit.
Quamuis ergo promissione habeat uite presentis et fu-
ture in omnibus tamen bonis operibus suis non res-
picit que uidentur. sed que non uidentur. Que cum

uidentur temporalia sunt. que autē non uidentur
eterna sunt. Hec sane spiritus sanctus tacuit q̄
istos impudentissime ac dementissime perui-
caces apertuz atq; inconcussuz ualeret eorum
q; beluinz impetum ab ouili suo inexpugna-
bili munitione repelleret. Cuz enī de spadam-
bus dixisset/ dabo eis in domo mea et in mu-
ro meo locuz nominatuz/ meliorem multo q̄
filiuz atq; filiaz. nequis nimirū carnalis
extimaret aliquid in hys uerbis temporale spe-
randuz/ continuo subiecit. nomen eternū dabo

Deus erat in cristo.
mundum reconcilians sibi idest
diuinitas operabatur in corpore.
apparebat in fragilitate humani-
tas. et inuirtute magestas. Ad
hoc itaqz nobiscuz iuxit in carne. ut preferret
nobis exempla iusticie. Ad hoc pro nobis mor-
tem subiit. ut conferret munera salutis eter-
ne. hominez ad hoc induit ut erudiret. ad
hoc tradidit ut redimeret. ad hoc resupsit ut
in deo sumeret. uitaz ad hoc deposuit. ut do-
naret. mortem ad hoc suscepit. ut uinceret.
Qui tamen dñz presuπτuz morti rediret. qñ
seruus quidem subcubuit. sz qñ dominus impa-
rauit. Si quidem nec aīaz inferni porta. nec
corpus tenere mortali corruptione ualebat. qz
in inferno sub eadem hora regnuz mortis aīa
destruebat. Quid retribuemus dño pro mu-
neribus tante dignationis. De plenitudine ce-
lesti in facturaz se suaz factor emanauit. mi-
litauit. iuxit. Cuius eīz pugnante indicat. resur-
rectio triumphante. A sūmo celo egressio eius. et
usqz ad inferni profunduz descensio. In vna
eademqz persona. qñ bene manifestantur hu-
mana pariter et diuina. Sedem tataru pene-
traturus hominē se confessus est dñz descen-
deret deum se prodidit dñz rediret. Ut redime-
ret impios sicut ait sermo diuinus. ut redimēt
iniquos reputatus est inter duos. quos dex-
tra leuqz legimus pependisse. Iustuz confu-
sioni et obprobrio crucis tradidit ut latronez

glorificaret. Sz si bene respiciamus non illi soli hoc
prestitum deprendimus. Nam dum tunc insignem reum
relaxat. dum tanto debitori refundit in maius de-
biti cautionem humano generi conscripsit securi-
tatem ut consolatio ac spes fieret totius populi ab-
solutio unius despati. et priuatus domus in pub-
licum cresceret beneficium. Quare indubitanter
credendum est. quod latroni illi ad commendatio-
nem fidei sue etiam causa spei nostre. et utili-
tatis accesserit. In mensa enim dei nostra bonitas
libenter tribuit que etiam generaliter pro futu-
ra prenosat. Et ideo iuxta fiduciam tante cle-
mentie si quis uesterum crimina sua probabili con-
uersatione damnauerit. et christi toto corde cre-
diderit etiam nunc latro in semetipso ingressus
paradisi aperuisse se nouerit. Quamquam agit in
spem salutis humane magnitudo fidei. et alti-
tudo diuitiarum misericordie dei. Ecce homines
sceleribus inuolutum pena misit ad innocentiam
et offensa perduxit ad gloriam. Qui salutem
perdiderat hunc perditio inuenit. cruciatus
absoluit. damnatio consecrauit. Sz non sine causa
tantum meruit. Videamus quo tempore fidelis ap-
paruit. Ecce inter signa atque virtutes attestan-
tibus miraculis. et adstantibus aliquotiens
mimicis. in discipulis mens iam robusta tituba-
uit. et nunc christi supplicis quodammodo contadi-
centibus in latrone fides nouella conualluit. Sub
ipso passionis tempore ab ancilla interrogatus unus
ex discipulis beatus petrus peculiaris christo cogit
ita respondit. non noui hominem. Et iste qui
ante non nouerat exclamat. memento me do-
mine dum ueneris in regnum tuum. quod singularis

et q̄ stupenda deuotio sub illo tempore credi-
dit reus quo negauit electus. Laudabilis hoc
itaq; in latrone ac magnificentius fuit q; ho-
minem addictū morti et inter extrema testi-
entem supplicia credidit deus q; si inter vir-
tutū opera credidisse non itaq; sine causa tā-
tum meruit. Aduertamus plenius quo tempo-
re deus confitetur. seruebat impietas persequē-
tū exultabat impietas blasphemantū. contra-
tio lūores et uulnera xp̄m solum hominem
demonstrabant. sacraūz manūz in ligno cru-
cis extensio et reuerenda confixio. que conde-
nabat ade et eue manus ad interdicti ligni abū-
ingemiscenda sceleris transgressione portectas.
Nec inq; confixio per om̄ia infirmitatez hom̄is
ascebat. Illis per latus lances tremenda persol-
utio quantū ostendebat deus. Apostolis post
diuina miracula desperantibus. solus hic nōc
acquiescat scandalo crucis et mortis. Solus
hic testis est maiestatis qui locus probatur
dolus. Et ideo adhuc in latrone positus in-
uisibilem deus angelias itaq; oculis uidet. Illūa
uerat credo nascentē fidem latronis itaq; creden-
tis in xp̄o propius corpore admodū diuinitas.
que se largius sub momento illo peragende re-
demptionis infunderat. Videamus autē qualis
fuerit ip̄a deprecatio confitentis momento in-
quit mei dñe dūz ueneris in regnū tuū. Nō
miror si deus es de presenti supplicio eripe me.
s; magis q; deus es de futuro iudicio libera me.
Quā acro eūz repleuit sp̄us sancti eruditio per
quā futurū examinis diē cogitās et si intolle-
rabile probat esse q; meruit. predicat seculis in

dicem regemq; seculorum. Huiusmodi uocatus. et iam
electus. Huiusmodi famulus. et iam amicus. Huiusmodi
discipulus. et iam magister. atq; ex latro
ne confessor. Ademento inquit mei. gloriosa uo
ce presentes temperat cruciatus. Temperat dix
imus. quia et si pena ceperit in latrone nouo
genere consumatur in martire. de ligno crucis
clamat. s; iam tempora retributionis. Videam
quid inter ista respondeat diues et larga dei bo
nitas. que sicut excedit uota. ita gratiam ad
iungit ad merita. hodie inquit. tanq; si dicet
quid me o fidelis meus comes. et unicus tanti
testis triumphi. quid me tantopere exorandus
putas. die memineris tui. ut in die iudicii me
i memineris tui. Quid me ad presentes retri
butiones paratus dissimulas longe. Quid in
futura secula fidem in te perfectam fatigas.
Hodie mecum es in paradiso. Tanq; heredita
ri. et paterna sedes. que expulso adam. que ex
pulsis duobus est clausa in numeris populis. te
introducunt rehabitatur. Ingredere illuc p; intra
paradisum. nequaquam ultra cur adam uisurus in
fernus. Nullum illic cibum letalem. nullam iam
legem nullam arborescens. Ego tibi illic
uiuus cibus et uita. et ne forte ueraris ne tibi ali
quis hostis in illo beato nemore. ne antiquus ille
latro infidetur possessio tibi illic me introducete
firmabitur. Recedat ergo infidelitas que deus
et hominem tantum hominem recognoscit. Huius
sicut diabolus est qui de paradiso expulit. ita deus
est qui reducit. S; causam per omnes gestorum
ordinem deus homines agnoscat operantem.
positus in patibulo. uelut arbiter in medio dam

natorum rigantem repulit / suscepit confitentem
hunc deputat regno. illum relinquit inferno. **P**
hec igitur credamus in maiestate iudicaturū
quez iaz in cruce uidemus exercere iudiciū. Cre
damus in qđ deuz ultra ex sola uirtute patientie
qui dum ab homine crua et neci traditur. sic
quoqz homini gloriā pollicetur. qui illas ipsas
inurias et plagas congestas in corpus suum
conuertit in precū nostrū. Sz et ipius mūdi
irrationabilis creatura. motibz suis deuz loqui
tur. naz in media passione dñi saluatoris celestia.
et terrena turbantur. lux cū nocte misceat.
elementa quatiūtur. et ab antiquis ministerijs
effugantur. Apte rerū natura perspiatur cō
moueri. uelut in uindictā auctoris sui uellet
armari. terra ipsa concussa a fundamentis suis
quasi que super se crucez domini uix sustineat
tanqđ ad scelus propriū contremisi. Dies refugo
lūmie quō pōt resumit lamentū. et fusco tristi
ūz tenebrarū habitu more lugentis induta.
Et sicut tota celi facies dominice natiuitatis
gloriam noua luce testatur. ita crucis iniuriā
nouis tenebris detestatur. Et que duricia cor
dis humani. Ve eis qui ista non credūt. quōi
am quidem insensibilis creatura. que recipere
non pōt credulitatis affectū. Dat tamen deo cō
fessionis obsequiū. Et cū pro solo homine xps
mortuus sit. perhibet ei tamen. et pars illa mū
di testimoniū diuinitatis ad quā non perue
nerunt beneficia passionis. Que cū ita sint ca
rissimi agnoscat homo qđ cū ualeat. et qđ uel
obnoxius faciat uel nā uel grā. Agnoscat homo
qđ ab illo expectat deus. et quē tanta digna //

tionem huius carum quod uellit esse in conuersatione preciosum.
Agnoscat homo quantum ualeat et quantum debeat. Et dum prius
um suum cogitat uilis esse sibi desinat. et potius uicem
numerus saluatorum ex ipso bono suo. id est de consuata sa-
lute restituat. Custodiamus ergo solite quod tantum sudoris
christus commercio redemit. Reus itaque erit non prius propter
sed sanguis christi. qui uolat et commaculat animas christi
sanguine et passione mundatur. Blasphemus homicida
Castitatis proditor. hec tria capitaliter occidunt. Con-
testamur caritati uicem carnis eternorum malorum. Blasphemus
homicida proditor castitatis sue expugnator aliene.
id est qui legitime cubile transgreditur. qui ex coniugibus
suis per mortiferos errat amplexus. reus erit eter-
ne mortis. quia uiles in se habent sanguines redemptoris. Et
quia clamat apostolus neque adulteri neque rapaces
regnum dei possidebunt. abstineamus manus ab alie-
nis. oculos ab aliena femina. Caueamus ne corpori
quod de nostro christo absumpsit et iniuriarum faciamus
in nostro corpore. Caueatis ita patris. et criminibus uitam
ponderare ne ad uos respiciat prophetia illa terri-
bilis. non est inquit deus in conspectu eius. poluunt uicem eius
in omni tempore. auferuntur iudicia tua a facie eius. Ire-
mediabile periculum est si aliquibus uicibus et cupidita-
tibus frena laxare ut se rationem non meminerit deo redi-
turi. quia puto magna sit iam pena propter meum. et me-
moriam futuri perdidisse iudicij. Non nobis ita dul-
cia sunt pauperum spolia postmodum nimis amari-
catura. Nichilominus sic deum est refugiamus carnis
aliene abhominata contagia. uitemus obscena im-
mune uoluptatis incendia. Hec qui agit carissimum
de stipula ac lignis iniquitatum perpetuos succen-
dit ignes. et nunquam extinguendos continuat vapo-
res. Non tanta est inde si ad hoc uiuat homo ut in

paucis uite huius annis consumat eternos. et sub bre-
ui fine congreget sibi penas sine fine mansuras. Sz
ne forte carissimj aliquē minus securuz faciat. a
remissum tam noua felicitas credulitatis. ne forte
dicat aliquis in corde suo. non me usqz adeo con-
tinet et cruciet mea conscientia. nō me usqz a
deo conturbet culpabilis uita. uideo sub monito
uideo sub exiguo spacio latroni crimina sua fuisse
donata. primuz consideranda est in latrone illo
non solum credulitatis compendiosa deuotio. sz tpus
illius sub quo hec agebantur occasio. quo iustoruz
legitur titubasse perfectio. Deinde michi fidē inte-
latronis ostende. et sic remissionis beatitudinez
pollicere. In mittit dyabolus securitates ut iherat
perditōez. hęc dinumerari possunt qptos hec ma-
nis spei umbra deceperit. Detereatur queso nos ab
hac per suasionem in numerabiles populi sub tali
securitate nudi. et uacui bonis. et malis pleni
ex hac luce precepti. Cotidie expanseunda sūt
transitus nostri et cōmigratōis incerta. que et
quō uel ī sperata uel subita sunt. et meternuz
remedijs caritura sunt. Preueniendus est dies
qui preuenire consueuit. Ipse se seducat. et de mō-
te sua ludat qui hoc cogitat. qd pōt ei extremj tē-
poris indulgentia subuenire. In sanuz est hoc pri-
mum quia periculosa est. et multum diem pro-
missa securitas. Deinde stultissimuz ut cā q de ne-
cessitatibus agitur eternis inutilibus uite defici-
entis commutatur extremis. Odibile est apd deuz
quādo hō sub fiducia penitentie ī senectute reser-
uate liberius peccat. Credite carissimj. Difficile ē
ut calida dissimulatio ordinate cōfirmatōis opti-
nere digna sit facultates. apud illuz cordis īterp̄tes

ars non admittitur ad salutem // Ille autem de quo
locuti sumus beatus latro beatus in quo non uia in
siluas iuxta uiam tendens. sed uiam ipsam in xpo tenens
ac uite predam subito rapiens. atque in mutato ge-
nere noua spolia de morte propria reportans. ille
nec salutis tempora sciens distulit. nec remedia
status sui in momenta ultima infelicia fraudare
posuit. nec redemptoris spei desperatiois nouis
simum reseruauit. nec religionem ante. nec christum
scilicet. Quod si scisset. fuisset forsitan inter apostolos
non postremus in mundo. qui prior factus est in
regno. Ergo etiam ex hoc extremo placuit deo. quia
ad consequendam fidem. non fuit extrema illi ho-
ra. sed prima. Opus est ergo ut sibi homo cotidi-
ano actu prouideat. et procuret bonarum consumma-
tionem. Opus est ut tota uita nostra talis sit in con-
uersatione. ut liberari mereamur in fine. et in-
cessabiliter diem transitus nostri et tempus iudi-
cij cogitantes. nos quoque cum latrone iugiter pro-
clamemus. memento mei domine dum ueneris
in regnum tuum. Amen

Augustinus de beato latrone explicat.

Ria sunt sub oipotentis
habitacula: primum inuiz et medi-
um. Quorum summuz regnum dei
uel regnum celorum dicitur. Inuiz uocatur in-
fernus. Medius mundus presens uel orbis ter-
rarum appellatur. Quorum extrema omnia sibi
inuicem sunt contraria et nulla sibi societate
coniuncta. Que enim societas potest esse lucis ad
tenebras. et christi ad belial. Medius autem non
nullam habet similitudinem ad extrema. Unde
lucem et tenebras habet frigus et calorem. dolo-
rem et sanitatem. letitiam et merorem. odium et
amorem. bonos et malos. iustos et iniustos. do-
minos et seruos. regnum et subiectionem. famem et
satietaem. mortem et uitam et in nostra huiusmodi.
Quorum omnium pars una imaginem habet regni
dei. pars altera inferni. Conmixtio namque bonorum
simul et malorum in hoc mundo est. in regno autem
dei nulli mali sunt. sed omnes boni. at inferno
nulli boni. sed omnes mali. Et uterque locus ex medi-
o suppletur. hominum enim huius mundi alij eleuantur in celum
alij trahuntur ad infernum. Similes quippe filibus
uigunt. id est boni bonis. mali malis. Iusti homines iustis
angelis. et transgressores homines transgressoribus an-
gelis. Serui dei. deo. Serui diaboli. dyabolo. Benedicuntur
ad regnum sibi paratum ab origine mundi.
Maledicuntur in ignem eternum. qui paratus
est dyabolo et angelis eius. Bona autem regni
celestis dicere uel cogitare. uel intelligere ut sit
nullus potest carne uestitus. Multo enim maiora et
meliora sunt quam cogitantur et intelliguntur. dum
scriptum est. quod oculus non uidit. nec auris au-

diuit. nec in cor hominis ascendit que preparauit
diligentibus se. Regnum namqz dei omni fama
maius. et omni laude melius. omni scientia in
numerabilius. omni gloria que putatur excellē
tius. Nulla autem inferni dicere uel cogitare ut
sunt nemo pōt. peiora quippe sunt ualde qm cogi
tantur. Regnum itaqz dei plenu est lucis et
pacis et caritatis et sapientie et glorie et honesta
tis et dulcedinis et melodie et leticie et bea
titudinis perhennis. et omnis boni ineffabilis. qd
nec dici nec cogitari pōt. At lacus inferni plenus
est tenebrarum et discordie. odij. stulticie. miserie
turpitudinis. amaritudinis. offensionis. doloris
adustiois. sitis. famis. ignis inextinguibilis. trist
tie. uindictae perhennis. et omnis ineffabilis mali.
qd nec dici nec cogitari pōt. Cuius celi sunt iusti
hoies et angeli. quoru rex est deus omnipotēs. At q
cuius inferni sunt impij hoies et demones. quo
rum princeps est diabolus. Satiat iustos uisio scō
rum hominu et angelorum. et super oia ipius dei.
Cruciat impios et peiores uisio hominum dāna
torum et demonu. Et super oia ipius diaboli.
Nihil in regno dei desideratur quod nō inuenit.
At in inferno nichil inuenitur qd desideratur.
nichil sentitur. neqz uidetur. In regno dei nich
inuenitur nisi qd placet et delectat et faciat.
At contra in lacu miserie perhennis nichil uide
tur nichilqz sentitur. nisi qd displicet. nisi qd
offendit. nisi qd cruciat. Omne bonu in regno
dei habundat. et nullu malum. Omne malum
habundat in carcere diaboli. et nullu bonum
Nullus indignus in regno suscipitur dei. nullus
uero dignus. et nullus iustus ad infernu tra

bitur. Principalia sunt duo tormenta in inferno
frigus intollerabile et calor ignis inextinguibi-
lis. Unde in euangelio legitur. illic erit fletus et
stridor dentium. Fletus namque et liquefactio ocu-
lorum ex calore nascitur. stridor uero dentium
de frigore nascitur. hinc et beatus Job de aquis in-
quit minium transibunt ad calorem minium. De
quibus duobus in nostra pendent penarum genera. V-
t scilicet intollerabiles. pena famis. pena fetoris. pe-
na horrois. timoris. angustie. et tenebrarum. se-
ueritas tortorum. presentia demonum. ferocitas bel-
tiarum. crudelitas ministrantium. dilaceratio in-
mortalium uermium. uermis conscientie. ignite-
lacreme. suspiria. miseria. dolor sine remedio.
uincula sine solutione. mors eterna. pena sine fi-
ne. absentia christi post uisionem eius. Que sola om-
nia supradicta superat. et omnibus penis intol-
lerabilior. De igitur illis perhemme qui subire
hec omnia mala. et sine fine merentur pro de-
lectabili unius hore somnio. Tanta et enim
et talis est omnis huius mundi gloria. ad eter-
nam comparata gloriarum melius erat eis. quod dic-
tum est de infelice iuda. non nasci quam malis
suis meritis plagas inferni sustinere. Quid
stultius quid insanius est. quam umbra et imago
et similitudine uere glorie. et uere delectationis.
uere pulchritudinis. ueri decoris. ueri honoris
more infantum decipi. et superari. et ipsam ueram
gloriam non querere nec desiderare. Quis ima-
ginem autem in aqua. ipsum autem neglecto eligeret.
et non statim acunctis fatuus et insanus crede-
retur. Quis orbem solis in speculo rediret. uel
in qualibet materia formatum plus diligeret quam.

ipsius solem . et non ab omnibus deideretur . Sic ir-
ridendus / sic estimandus est quisque mundi huius
caducam fragilitatem / et inutilem carnis uolupta-
tem / diligit / querit / contendit . eterna gloria con-
tempta / et neglectis regni celestis ineffabilibus gau-
dijs . hoc comertur / insipientium ualde est et mi-
serorum . et cor non habentium sanum . etiam si plage
inferni non sequerentur . que nec dici nec cogita-
ri possint . Duplex enim plaga est . scilicet . ardore re-
gno dei / et esse semper in inferno . i . cum diabolo
dānari . presentiam amittere angelorum / et terri-
bilem demonum semper pati presentiam . Quātu-
cauea / uetari / metui / deberet / nullo modo dici potest .
Quis cum sano sensu pro unius diei delicijs . cen-
tium annorum penam eligeret . et miseri tamē / et sine
ulla sapientia uoluptate carnis sequentes / non
uitant / non fugiunt intollerabiles penas / non
centum annorum / non mille milies / sed omnium sine
fine seculorum pro quadraginta uel sexaginta an-
norum delicijs / uel qualibet corruptibili delecta-
tione . Quātu autē est inter unum diem et cen-
tum annos / non tantum utique sed plus / inter . xl . l .
lx . uel centum annos / et eternitatem siue in bono
siue in malo futuram . Unus enim dies aliqua por-
tio est incertum annorum spatio / quous ualde mo-
dica . At uero centum annorum spatium nulla por-
tio est in illa eternitate . Si enim uerbi gratia ce-
tesima / uel millesima pars esset eternitatis
predictum eius spatium post centuplum eius spa-
cium / uel milluplum / eternitas eē desineret .
quod ideo non sunt eternitatis . que si ullo malo
ullo tempore finiretur . eternitas omnino non
esset . Fortiter ergo carnali resistendum est uo-

luptati. fortiter contra fallaces huius mundi blā
ditias pugnanduz est. contraqz multimodas
sathane suggestiōes uigilanduz. Omī studio la
ta uia seculi uitanda est. que ducit ad mortem.
At uero omī cordis desiderio uia angusta que du
cit ad uitaz adestanda est et appetenda. Via hec
angusta. et uia abstinentie. et castitatis. humili
tatis. et omnis religionis. quaz uiam ante nos
xp̄us attriuit. qua uia ad suuz regnuz migra
uit. Cuius uestigia et nos sequamur. donec p̄t
eriz eadem uia ad urbem regiaz perueniam⁹
in qua ip̄e regnat. De qua urbe quicqd hō dix
erit. quasi stilla de mari est. uel quasi sintilla
de foco. In qua urbe fulgebūt iusti sicut sol ut
dominus ait. Vbi sūma pax erit. sūma quies
nullus labor. nullus dolor. nulla paupertas.
nec senectus. nec ulla mors. nec ulla nox. nul
luz cibi desideriu. nulluz sitis incendiu. s̄
cibus et potus omniū erit unio xp̄i. et sancte
trinitatis. et contemplatio puro cordis oculo
ipsius diuinitatis et assidua lectio ut ita dicaz
libri uite idest eterne ueritatis. et sūme sapi
entie. et uerbi dei q̄ est iesu xp̄i unio. Vbi quic
quid nos nūc latet. manifestus erit. Vbi ra
tio manifesta est. s. cur hic electus est. et iste re
probat⁹. cur hic in regnuz assumpt⁹ est. et ille
in seruitute redactus. cur alius in utero morit⁹
alius in infantia. alius in iuuentute. alius in senec
tute. Cur alius pauper. et alius diues. cur filius
adultere baptizatur. et aliqui filius legitime con
iugis ante baptismuz moritur. cur qui bene inci
pit uiuere. aliqui male fiuntur. et qui male inci
pit sepe bene fiuntur. Nec omnia et huiusmodi multa

in libro uite plana et aperta erunt. In eadem urbe pre
mium singulorum dñz et singulorum per caritate om
nium erit. Ibi omnium bonum omnibus patebit. Ibi
omnes inuicem suas agitationes cognoscent. Ibi
nullus superior superbus erit. nullus inferior inuid
Quo enim qui omnes sicut se ipsi diligit alicui in
uidere poterit. cum nemo sibi ipsi inuideat. Ibi nul
lus esse melius uel superius contempnet. qm erit. qz
aliter esse qm qd meruit non esset decorus. nec alie
esse desiderabit qm qd erit. qz ita esse ut erit. plectu
erit. non solum sibi ipsi. sz etiam vniuerso corpori et
clesie celestis. Quomodo enim quodlibz membruz
i corpore superius uel inferius ponatur. aliter qm
natura constituit monstruosus efficit corpus et
turpe. Sic minus si aliquis in regno dei super
ordinetur qm postulat ars et uoluntas omni po
tentis artificis turpitudinez efficit non solum si
bimet sz omni congregationi. In qua qui erit im
minus maiorem sine dubio habebit gloriā qm to
tum habens mundi regnum. etiam si eternum
esset. Vile enim ualde est elementis frui in com
paratione fruendi et gaudendi ipso deo. Et visi
bilibus delectari et corporalibus nichil expandit
delectationi et gaudio qm nascitur ex inuisibilibus
et in corporeis. et ex societate angelorum et iustorum
omnium. et ex arcta scientia et cognitione ipsius di
uine nature. et ex dei ipsius facie ad faciem uisae
Cuius pulcritudinez mirantur angeli. Cuius im
perio suscitantur mortui. Cuius Sapientie nō est
numerus. Cuius regnum finem nescit. Cuius glo
ria requirit uariari. Cuius lux tantum solem obscu
rat ut eius comparatione nullaz heat luceat. Cui
dulcedo tantum mel superat ut ei comparatur ne

lud absintum sit amarissimuz. Cuius faciem si
omnes carcere inferni inclusi uiderent nullaz pe
naz nulluz dolorem nullazqz tristitiam sentirent
Cuius presennia si in inferno cum sanctis habita
tibus appareret continuo infernus in amenum
conuerteretur paradisu. Cuius sine nutu nec so
luz de arboris cadit. Cuius oculus faminuomij p
funduz penetrat inferni. Cuius auris tacitam cor
dis uocem audit. idest cogitationez. Cuius oculus
non minus audit. qm cuius auris non minus ui
det qd qd audit. quia non corpus sunt. sz summa
sapientia. et certa cognitio. Cuius deliciae sine fasti
dio satiant. que cum abeatiz inueniunt semper
tamem desiderantur. et esuriam et sitiz sine pe
na efficiunt. i. ardenti semper desiderio delectant
Cuius secreta mirabilia. uidentibus ea semp no
ua et mira sunt. et non plus cum mapunt ui
deri paruum stuporem cernentibus. qm post mil
le annos et milies mille. Et cum angeli ab
initio mundi ea soliti sunt uidere. inde hodie
non minus mirantur ea qm in primo die. Alio
quin dudum coraz angelis assiduo utendi usu
vilescerent. Cuius cognitionem preterita et futu
ra non preterita et futura. sz presentia sunt.
Vnde non diem iudicij uidebit. et primuz diez
seculi non uidit. sz utrumqz uidet. Cuius pre
sennia neminem cogitat ad peccanduz. ut mil
ti errantes dicunt. Si enim inquirunt presennit
adam peccaturuz ee non peccare no potuit. ex
quo errore nascitur deum cum pa ee. qd nephas
est dicere. et illi cum suis uerbis alligantur. Si
enim qd presennia dei habet. necesse est fieri
ideo uoluntate propria homo peccauit. et non

alia necessitate quia in prescientia dei fuisse fuit ut
voluntate et libero arbitrio et non necessitate cogente
peccatur. Si ergo prescientia dei non potest vitari non
potuit homo aliter peccare nisi uoluntate. nulla alia
ui cogente. quia ita deus presciunt peccaturus
Si ergo uoluntarie. non coactus est. Si enim non
coactus est ad peccandum potuit sine dubio non
peccaret si uellet. Ideoque penas meruit. quia non
minus peccauit. Alioquin a deo penam mortis
non susceperet. Cuius locutio est occulta inspira
tio. qua mentibus suar uoluntatem et suar ue
ritatem inuisibiliter ostendit. quar uidendo an
geli per omnia deo obediunt. Cuius laus est q
electos laudabit. manifestatio qua seiorum elec
torum bona omnibus monstrabit. Assidua autem
laus qua electi eum laudabunt est ammiratio
eius perbennis. qui miro modo non tempore p
cessit mundus et tempus. Nullus enim hore spati
o fuit ante mundum et tamen semper erat sine in
itio. non enim erat tempus ante tempus. Tempus
autem cum mundo concreatum est. Si igitur
tempus ab initio mundi cepit curre ante mun
dum factum erat non erat. Ideoque nullo tempo
re ut prediximus precessit deus. tempora et
mundus eis coeuium ymo paulo eis priorem.
eius enim motu ceperunt currere quicquid mo
uetur suum motum precedit. Ineffabili eterni
tate precessit deus mundum non tempore. cuius tempus
ante mundum non erat. Cuius lux repellit i
gnorantie tenebras. Cuius aliqua pericula hec
omnia. que diximus uera et certa esse cognos
camus. Eadem luce melius esse uerum quam fal
sum uidemus. et tamen prius est esse uerum malum

uel uerum p̄cūz / q̄ falsūz malūz ul' falsūz p̄cūz
non quia uerūz est / s; q; malūz uel p̄cūz. S; ideo
malūz uel p̄cūz est / q; uerūz malūz uel
p̄cūz est. aliter enīz nō posset ēē malūz uel
p̄cūz. falsūm enīz malūz non est malūz / ut
falsūz argentū est. pōt aliquis dicere a uer
tate malūz uel p̄cūz exortūz esse uel factūz et
quodāmodo esse opus ueritatis malūz qd' oīo
falsūz ē. Omne enīz in q̄tūz uerūz bonūz est.
Aueritate igitur est / uerū ēē et sit malūz et
p̄cūz. non ipm malūz et p̄cūz. Aliud namq;
est ipsum malūz. aliud uerū ēē illud. Quam
uis igitur ipm malūz. Nisi enīz bonūz ēē ēē
malūz nullo modo sineret deus illud fieri / nil
ta quippe bona de malis omnipotens facit. ut
ex adulterio hominūz bonos format et facit ho
mines. Si uero quāda; lucis p̄ticula quasi per
angustas rimas infusa. hec et alia que noui;
uera esse cognoscimus. Qualia et q̄ta luce sa
pientie et scientie illuc illustrabimur. Vbi ipsūz
solem ueritatis facie ad faciem uidebimus. i. cer
ta et uera sapientia cognoscemus. cuius presen
tia similes ei facit presentes. Cui enīz uere sa
pientie / uere pulcritudini / uere eternitati adhe
rebit / sapiens utiq; et pulcher / et eternus erit. Sic
enīz absentia eius dissimiles omnino ei facit.
Cuius eternitas sine initio / et sine fine est. Si
enim ēēt tempus quando non ēēt / quis eūz fa
ceret. Ipse enīz est solus deus / et ante ipsūz ali
us deus non erat. nec est. nec erit. Non forte se
ipsūz creauit. ai; nichil se ipz creat. Qua enīz
potentia qui omnino non esset / se ipsūz faceret.
Restat ergo q; omnino non est factus dūz. Cūz

ergo nullo modo deus factus est. Deus sine initio ante omnia erat. Quicquid enim factus est habet initium. et quicquid initium habet. sine dubio factum est. non ab alio nisi a reo non facto sed omnia faciente. Cuius scientia fuit ulla uarietate cognitionis. et sine ullo usu huc et illuc innumerabilem uarietatem omnium creaturarum angelorum hominum stellarum herbarum capillorum uerborum cogitationum momentorum omnium simul et semel comprehendit et intelligit. Scimus igitur et origo omnis scientie deus est. que quanto plus quis bibit tanto plus sitiet. In comparabiliter ergo totius mundi regnum ut supra diximus. et si eternus esset precessit societas angelorum et sanctorum. et presens ipse rex ad eam uisionem. In cuius uisione terra scientia nascitur. id est homo qui cernit. et rex qui cernit et ceteri omnes omnia uidebunt et intelligunt. Sicut enim per speculum uitreum terra nobis uisio administratur. quia nos ipsos. et ipsius speculum. et quicquid presens adest uideamus. sic per speculum diuine claritatis. et ipsum regnum ut est uidebimus. quantum possibile est creature. et nos ipsos et ceteros. uera et certa scientia cognoscemus. Tunc abdita creaturarum. et ipse inferni uidendo deus uidebimus. Tunc uisus manifestus erit quomodo deus est inuisibilis. incomparabilis. et sine initio. et sine fine ante omnia. Quicquid inter est inter nasci quod ad filium pertinet. et procedere quod ad spiritum sanctum excepto quod unus ex uno natus sit. alter ex uobus processit. Et quomodo pater non precessit filium tempore sed origine. nec spiritus sanctus

Et quomodo omnia dei unus sit in deo. excepto
qd' ad relationem pertinet. Nam sapientia dei
et ueritas et eternitas non diuersa sit int' se. sz y-
num sunt sicut et omnia. Sapientia emz dei n̄
magis sapientia q̄ ueritas est. et non ueritas
ueritas est q̄ sapientia q̄ eternitas et q̄ cete-
ra dei omnia vnuz emz sunt in deo. Et non so-
lum hec inter se eadem sunt in deo. sz non aliud
sunt q̄ ipse deus. Et quomodo mundus erat
in deo anteq̄ in se ipso esset. non mundus sed
deus. Et quomodo ubiqz totus sine loco. ma-
gnus sine quantitate. bonus sine qualitate. Et
quomodo omnia penetrat munda et immunda
sine sui pollutione. Si emz lux ista uisibilis om-
nia loca illustrat. et sterquilimia etiaz penetrat
sine sui fectore. et sine sui pollutione. q̄to magis
deus qui est invisibilis et incommutabilis lux.
omnia penetrat regit substat. circundat illus-
trat sine ulla mutatione uel pollutione non
soluz celestia et terrestria sz infernalicia. Tunc
erit electis dei trina uisio idest corporalis qua
corpora cernentur quorundaz splendentia ut
sol. quorundaz ut luna. alioruz ut stelle. Et
spiritualis qua similitudines corporuz in spū
non fallaci fantasia inspicient. qua uisione et
hodie fruuntur spiritus. uistoruz post corporuz
claustra. Et uisio intellectualis qua puro me-
tis oculo in spiritu domini uidebunt. et suas
animas et uirtutes intimas et spiritus ange-
licos. Tunc duplices deo acturi sunt gr̄as p̄
sua uel liberatione a perpetua damnatione et
pro bonoruz ineffabili retributione. Tunc co-
munis omnium reus et hostis diabolus in con-

129
spectu omnium electorum dei damnabitur. Cuius
damnatio et intollerabilis pena delectabile spec-
taculum prestabit electis. Tunc ardentissimo
amore liberatores suos et omnium bonorum da-
torem amabunt et sine fine et sine fastidio
clamore cordis laudabunt deum omnipotentem
benignum et misericordem. Cui est honor et gloria
et nunc et per infinita secula seculorum Amen

Augustinus de triplici habitaculo explicat.

Nemo dicat fratres charissimi //
quod temporibus nostris martirum coe-
tamina esse non possunt. habet enim
pax martires suos. Nam frequen-
ter iracundiam mitigare libidine
fugere iusticiam custodire cupiditatem con-
temnere pars magna est martiris. Contem-
nenda namque est cupiditas. que quidem ve-
lut ignis quanto amplius accipit. tanto am-
plius requirit. Iracundia uero est mitiganda
que prius nociturus nocet quam nocendis. Quod
autem libidinem fugiendam esse diximus a
postolo doctore euidenter didicimus. quia cum
omnibus uitiis resistendum esse predixerat con-
tra libidinem non dixit resiste. sed ait fugite
fornicationem. Ac si diceret reliquis uitiis teo

✠ auxiliante ✠

auxiliante debemus in presenti resistere libidines
uero fugiendo superare. Sic et in scripturis ali
bi legimus noli attendere in faciem uirginis
ne scandalizet te uultus eius. Nam et beatus
Ioseph ut impudicam dominam posset euadere
palium quo apprehensus erat reliquit. et fugit.
Contra libidinis impetum apprehende fugam
si uis obtinere uictoriam. Nec sit tibi uerecun
dum fugere si castitatis palmam desideras obti
nere. Videte fratres quomodo ab omnibus christi
anis. precipue tamen a monachis seu clericis in
digna et in familiaritas fugienda est.
quia sine ulla dubitatione qui familiaritate
mulierum non uult fugere cito dabitur in ui
nam. Sed forte negligens quisque et minus de
anime sue salutem sollicitus respondet et dicit.
Ecce ego et familiaritatem habeo mulierum ex
tranearum. et tamen arma castitatis custodio.
infelix et nimium periculosa presumptio. Multi
enim se putant uincere cum uicti sunt. Sed adhuc
addet aliquis et dicet. ego inter extraneas mu
lieres habito. et continentiam seruo. et uolo ha
bere quod uincam. Quid est uolo habere quid
uincam. nisi hoc uolo habere quod percam. Sed ego
inquit libidinis impetum tanquam aduersarium me
um retinere uolo. Vide ergo ne contra te inci
piat captiuitas ipsas preualere et unde puta
bas habere triumphum. inde eternum incurras ob
probrium. Inter omnia enim christianorum certami
na sola dura sunt prelia castitatis. ubi cotidi
ana et rara uictoria. Graues namque castitas for
tita est inimicum cui cotidie resistitur. et sem
per timetur. Et ideo sicut dictum est nemo se falsa

securitate decipiat. ut de suis uiribus periculose p̄
sumat. s̄ audiat apostolus clamantem fugite
fornicationem. Dauid ille sanctissimus in mil
le passibus passus uidit mulieres nudas et ad
amauit. et statim homicidus fecit simul et ad
ulterius. Et qui cum mulieribus habitantes pu
tant se castitatis obtinere triumphus ignorant
se apud deum dupliciter reos existeri. vix si ipsos
in periculis mittunt et alijs exemplis peruersae fa
miliaritatis ostendunt. Quanti enim per illarum
in honestas familiaritatem castitatis decorem per
diderunt. Illorum anime qui pereunt ab illis in di
e iudicii requirende sunt qui illud exemplis per
ditionis ostendunt. Et ideo fratres contra mor
tiferam blandimenta et contra adiutores diaboli
qui familiaritatem suspectas habere nō metuntur
nec erubescunt. ne nos suo exemplo decipiant
rei adiutorius imploremus. ut de laqueo uenā
tium nos liberare dignetur. Scientes q̄ in hijs
omnibus que supra diximus bonis et castis co
rinthiana non test martiria. Omnibus xpianis de
esse martiria non possunt. Sic castitas ueritas
et iusticia xpi est. sic et ille qui eis infidiat p̄
secutor xpi est. Ille uero qui castitates ueritates
iusticias in fratribus suis defendere. in alijs. et
in se ipso custodire uoluerit martir erit. Et ideo
qui hoc tota uirtute animi et ipse diligit. et ut
alii diligant. uerbis simul et exemplis ostendit.
et ubicumq; ueritas uel iusticia uel castitas la
borat. quantum preualet se etiam ultro ingent
et secundum uires suas defendere contendit. nō
vna s̄ plures coronas dño remunerante perci
piet. Et ut hec obtinere mereamur cū rei adiutorio

non solum extranearum mulierum. sed etiam ancillarum
nostrarum. quorumcumque uirginitatum aut filiarum aut
ancillarum. unusquisque nostrum colloctionem uirginitatis
curet. quia quanto uirior est illarum conditio
tanto cura facilius. De tali re admonet sala-
mon dicens. Nunquid alligabit aliquis ignem
in sinu suo. ut uestimenta eius non comburantur.
aut quis ambulabit super prunas et plante e-
ius non comburentur. Et illud pretium meretu-
ris uix est dimidij panis. O quanta iniquitas
o quanta peruersitas. ut animarum quas xps san-
guine suo sacro redemit. luxuriosus quisque pro
unius momenti delectationem libidinis. diabo-
lo pessimo inimico suo uendit ac tradit. Ve-
re nimirum miseranda et plangenda conditio est
ubi cito preterit quod delectat. et permanet sine
fine quod cruciat. Sub momento enim libidinis in-
petus transit. et sine fine permanet anime infe-
licis obprobrium. Sed dicat aliquis. homo suus fa-
cit quod me delectat modo. et postea penitentia
agam. Quod si dicat. percussio me crudeli gladi-
o et postea uadit ad medicum. heu miser ho-
mo nescis quod unius hore puncto uulnus accipi-
tur. sed uix longo tempore ad sanitatem prestam
reuocatur. Qui enim fornicans dicit penitentiam
se acturum. quod non timet ne eum subitanea febricula
uel aliquo casu subita mors superueniens
capiat. et pereat delectatio et succedat eterna
damnatio. Et quod de infelici libidine unde locuti
sumus. credendum est quod dicat propheta. confra-
tus est malcus uniuersam terram. Quamuis post ad-
uentum domini nostri iesu christi. per uniuersa mo-
nasteria monachorum et per clericos. uel etiam laicos

castitatem seruantes / quasi confractus maleus ille
videatur. qd' tamen multo perius est / ad huc plu-
res sunt qui ab illo maleo cotidie confringuntur
q̃ illi qui te ruina collusionis illius liberentur.
Vnde iterum atq; iterum rogo ut diligentius con-
sideremus et q̃cūq; possumus timeamus illud qd'
dominus in euangelio dicit. qui uideret muli-
erem ad concupiscendū eam iāz meatus est in
corde suo. Pro qua re sicut iam dictū est nō so-
lum ab extraneis mulieribus / s; etia; a vicinis
et domesticis / et ancillis nris restrenanda est et
secreta familiaritas / et oculorū incauta fragilitas
ne illud eueniat nobis qd' dominus per prophe-
tā terribiliter clamat dicens. mors intrauit
ad animas nostras per fenestras. ne enī illis. p
quos. peruisus oculorū et auditus aurium. Si p
linguarū suarū amico tuo. aut famulo tuo uisus
ut ad te meretricem aducatur. aut turpez eū me-
retrice locutus fueris p os tuū ad aīā tuā gla-
dius eterne mortis ingreditur. Si autē malum
uel sordidū consiliū libenter audieris. si tetralē-
tem. aut luxuriose loquentē. aut cantica turpia
proferentē non respicis / per aurium tuarū fenel-
tras mors intrauit ad animas tuas. Et quia dñs
dixit / qui uident mulieres rē. Voluntas prona ad
faciendū reputatur pro opere facti. Ac sic muliere
dū aliquis libidinoso oculo considerat per fenel-
tras corporis sui / in secretis mentis uenenum mor-
tis instillat. Talis enī cogitatio et si aliquando
impeditur casu / ut non impleat uoluntatē suā
nichilominus actionis crimine condemnatur a do-
mino / ac si illa casta est eūz qua malū uoluit ex-
ercere. et ille iāz adulter tenetur in corde. Ideo

audiamus scripturaz dicentem illud omni custodi
a serua cor tuuz. Et illud auerte oculos meos
ne uideant uanitatem etc. Quomodo si aliquis
carbones apprehenderit. si cito eos proiecerit ni-
hil ei nocebunt. Si uero diutius tenere uoluerit
sine uulnere abiire non poterit. Ita ille qui ad co-
cupiscenduz oculoruz defixerit intuituz. et libidi-
nis maluz in corde suscipiens moras in corde suo
habere et morari in corde suo libere promiserit ex-
cutere a se sine anime plaga non poterit. Ideo in-
giter clamemus cum propheta oculi mei semper
ad dominuz quoniam ipse euellet te laqueo pedes
meos. Ipso domino nostro iesu xpo mediatore dei
et hominuz cuius misericordia plena est terra
Amen

Augustinus de honestate monachoruz Explicit

Deo gratias Amen

Frequenter et semper diximus xpi
am persecutionem patiuntur. Aduersus
iste in maligno positus est. Aduersarius
noster dyabolus regnat in munduz et
nos putamus qd non patiamur perse-
cutionem. Que enim res non persequitur xpianu.
Miramur si nos persequuntur alij si xpm seruare uo-
luerimus. qui est omnium vita cum et parentes

nostri nos ⁊ persequantur. Quicūq; dissimilis est
nostri persequitur nos. et odio nos habet. Et mi-
ramur si alij nos persecuntur ipsius corpus nostrū
persequitur nos. Si comedero paululum et cor-
pus meū robustus fuerit sanitas corporis mei p-
sequitur animā meā. Si uidero diuitias si aurū
si argentum si possessiones quicūq; uidero et
desiderauiero hoc persequitur animā meā. Quo-
cūq; me uerbo persecutio michi est. si uidero
mulierē oculus meus me persequitur et cupit
interficere animā meā. Non putemus solū
effusionem sanguinis esse martiriū. semper mar-
tiriū est. Adolescentē libido carnis persequitur
uult libido occidere et effundē sanguinē anime.
Sed quando percutitur anima et in grandi pericu-
lo est constituta. Tunc oportet ieiunijs et oratio-
bus animā firmiter stabilire ut nō consentiam⁹
morti. Si ergo sunt martiria in pacis tempore.
sunt et negationes. Nemo ergo dicat non est
martiriū. Et martiriū est et negatio est. Ego
hodie qui uideo esse monachus si ruperō propo-
situm meū xpm negaui. Et in pace xpm nego
in persecutione quid facerem. Si non torquor
nec exuro et teneo si torquerer et exureter
quid facerem. Que emz plaga est que nos te-
beat ab amore xpi sepeare. Quid emz tibi di-
citur hoc est ardebas in eruleo pendeabas pp
me torquebaris et diu non potui sustinere
tormenta. Quomodo sustinuit petrus quomodo
paulus quomodo martires ceteri sustinuerūt.
et habuerunt corpora sicut tu habes. O monache
qui ieiunij fugis putas te ignē fugere. Qui
ebrietas consentis putas te effugere erenz spēte

Hoc ergo uobis dico fratres quomaz sunt omni te
pore martiria sunt et preuocationes. Deniqz et
apostolus quid loquitur de uiduis que secundos
duxerunt maritos qui dicit. habentes dampna
tionem qz primaz fidem irritaz fecerunt. Vide
quid dicit. O uidua anteqm michi promitteres qd
esses uidua in tua erat potestate ut nuberes. ex
quo tempore confessa es qd michi permaneres. ex
eo tempore mea esse cepisti. Si uolueris secundu
marituz adducere me contemisti. Sic et tu mona
ce anteqm michi promitteres in tua erat uolunta
te facere qd uelles. uox tua ligauit te michi. Nūqd
te compuli. nūquid ex necessitate fecisti. nonne
liber eras. et in tua fuit potestate promittere. pro
misisti. et meus ee cepisti. Neum nolo dimittas.
Non tibi licet ea licentia dimittere qz meuz habes
causam. Promittere fuit tuuz. dimittere non e
tuum. Si dimiseris non te habeo in illo gradu i
quo te prius habui. Primuz liber eras. Eras q
dem de familia mea. non eras ante oculos meos.
Non eras de ministris meis. Et si eras de fami
lia mea. non tamen eras meuz. sz tamen creatu
ra mea eras. Ex quo militare cepisti si recessus
non te habeo de familia mea. sed certe fugitiuum
et preuocatozem. Non eniz inuenies. ubi me pos
sis fugere. Ideo hoc totum dico. qz in nostra potesta
te est teo promittere. et non est in nostra potesta
te dimittere. Promisisti. premium habebis. Ne
gasti. penam habebis. Vtrumqz propter confusioz
est dicimus iteruz. atqz iteruz dicimus. eae an
te oculos tuos uia mortis et uia uite. elige qd ue
lueris. hoc totum dico fratres carissimi. ne quis
de uobis putet se habere liberaz potatez discendi

et perdescendere cum diabolo in infernum. Ergo ego
qui sum monachus. qui desit esse secularis et factus
sum monachus. aut monachus saluor. aut aliter
non saluor. Ipse sanctus paulus cotidie clama-
bat in uoce spiritus sancti. fratres nolite errare. de-
us enim non irridetur. que enim seminauerit homo
hec et metet. Quoniam qui seminat in carne sua
de carne metet corruptionem. qui autem seminat
in spiritu. de spiritu metet uitam eternam. Et iterum
an nescitis fratres quia cui exhibuistis uos seruos
ad obediendum. serui estis ei. cui obedistis. sine pena
in morte. siue obediatis ad iustitiam. Ergo fugite
ut diabolus. aut caro nostra de obligamenta se-
culi ut peccemus. et discedamus. Cogitemus ergo
dies antiquos. et annos eternos ante oculos nostros
ponamus. et impententiam inuocemus saluatorem
nostrum dominum iesum christum. et ploremus dicen-
tes. Domine deus qui non uis peccatores. nisi ut con-
uertantur et uiuant. respice domine secundum
magnam misericordiam tuam super nos. et triumphetur
fines inimicorum nostrorum. ut non pereamus.
Respice domine de sede maiestatis sancte maiestatis
tue. et tenebras cordis tui nostri iachio tue lu-
cis expelle. Protege domine scuto ueritatis ac fi-
dei tue. ut nos diaboli iacula ignita non pene-
trent. Ut quicquid illud est quod iniquitas nostra
de te petere non sapit. id tue domine pro uirtutis
causa tribue quod animas nostras saluet a morte. Hec
clamemus et de domini nostri misericordia non des-
peremus. quia desperatio certa mors est. Si ergo
monachus peccasti ergo miser monachus es. tam
monachus es. nullatenus nobis licet mutare pro-
positum. sed in penitentiae locum reuertere. Nam in mo-

nasterio quisquis sunt seruatorum dei quicquid fecerint si non propter usus necessarios sed propter ornatus causam uel decoris alicuius extra missionem seniorum corripiantur. Quia et in hoc uitium aios egrotare cernimus qui indumentis aut calceamentis non usui sed decoris causa uolunt hominibus placere deus autem manifestissime declarauit. Omnis inquit arbor te fructu suo agnosatur. Et non omnis qui dicit michi domine domine intrabit in regnum celorum sed quicumque fecerit uoluntatem patris mei ipse intrabit in regnum celorum Amen

Expliat sermo sancti Augustini ad Monachos et uiduas. Deo gratias.

Tempus est exhortari carissimum uitas pro uiribus mentes quantum dominus tonat ad pacem amandum et pro pace deum deprecandum. Sit ergo dilectio nostra et amica cum qua sit castus cubile cor nostrum. cum qua sit dulcis amplexus et inseparabilis amicitia. Paucem laudare difficile est quam habere. Si enim eam laudare uolumus autem optamus sensus quæramus uerba libramus. Si autem habere uelimus sine aliquo labore possidemus et habemus. Et laudandi sunt qui amant pacem qui autem oderunt melius interim sunt pacandi tacendo quam loquendo prouocandi. Verus pacis amator inimicorum est

miserator est. Quemadmodum enim si lucem istam
amares / cecis non uideretur. si eos uideres quod
quale domus tu capere nescis illi non possent.
Et ideo quod bene illi fraudarentur aspiciens
miscuordia tibi digni uiderentur. Et si opus
haberetur / si artem / si medicamentum / potius ad
eos sanandos curares quia ad dampnandos.
Ita si pacis amator es quisquis te miseretur cum
qui non amat quod amas / qui non habet quod ha
bes. Talis quippe res est quia diligis ut non
imudeas compossellon tuo. quia licet sit mi
nimosissimus compossellor tuus / habes tecum
pacem. nec tibi angustat possessionem. Quic
quid terrenum amas difficile est ut habenti
non imudeas. Deinde si forte ascendit in
animum tuum terrarum quia possides communi
care cum eo / et laudetur temulentia tua.
aut etiam in istis corporalibus rebus cautus
predicetur. Si ergo uelis possessionem tua ter
renam. uelud predium / uelud domum / uelud
quodlibet huiusmodi communicare cum amico.
communicas cum uno / et admittis eum ad so
cietatem / et gaudes cum illo. Logitus admittit
tercium / fortassis et quartum. Jam attendis
quod capit / quod ferat / uel domus ad habi
tandum / uel ager ad pascendum. Et dies ius
quintum non capit. sextus nobiscum habita
re non potest. Septem quando pascet tamulla
possessio. Excludit ergo ceteros non tuis an
gustia. Ama pacem. habet pacem / utique ad te co
tos potes ad possidendum pacem / tanto latior
erit quod a pluribus possidetur. totius terre
na cohabitatores. multos non capit possessio.

pacis cum multis habitatoribus crescat. Quam
bonum est hanc amare. et ipsius amare. hoc
est habere. Quis autem non vult crescere qd'
amat. Si paucos tecum vis esse in pace. par
us erit tibi pax. Vis crescere possessionem istam
adde possessorem. Nam illud qd' dixi fratres
bonum est amare pacem. ipse amare hoc est
habere. Quanti constat qua voce laudetur.
quo corde cogitetur. hoc est habere qd' amare.
Considera cetera quorum homines cupiditate
conflagrant. Vide alium amare fundos. ar
gentum. aurum. familias numerosas preciosas
et hereditates bonas. domos. amenissima et de
lectiosa predia. Amat hec. amat. Nunquid ita
qui amat habet. potest fieri ut bonorum omnium
amator inanis sit. quando non amat habet
et cupiditate ardet ut habeat. Cum autem
habere ceperit timore. cruciatur ne perdat. A
mat honorem. amat potestatem. Quanti ho
mines potestatibus accipiendis privati suspi
rant. et plerumque ante illos occupat ultimus
vires quare perveniunt ad id qd' amant. Quanti
ergo constat qd' cum amaveris habebis. Nam
pretium queris unde emas. Non ibis ad pa
trem per quem pervenias. Ecce ubi stat.
ama pacem. et tecum est qd' amas. Res ista
cordis est. nec sic cum amicis tuis communicas
pacem quam panem. Panem quippe si comu
nicare velis quanto plures sunt quibus frangit
tantum minus est quod datur. pax autem illi
pani similis est. qui intus manibus discipulorum
communi. frangendo et dando crescebat. Hecote
ergo pacem fratres si multis illam ad illam trahere

ceteris . primi illas habete primi tenete . In uobis
ferueat qd' habetis / ut alios succendat . Odit pa-
cem hereticus . et lucem lupus . Sz tamen propter
lucem creatus est oculus . Date itaqz operam
eis qui amant pacem / et uolunt secuz possidere
qd' amant . ut possessore addito crescat possessio .
Dent ergo operaz curare oculos liporuz qualibz
ope quolibet conatu uolentes nolentesqz cures
Non uult duz curatur . sz tuz lucem uiderit de-
lectatur . puta quia irascitur . puta qz succen-
ditur . sz noli instando defatigari . O amator
paz attende et delectare tu prior pulcritudi-
ne et dilectione . et marcesce ad trabenduz
alteruz . Videat qd' uides . amet qd' amas . te-
neat qd' tenes . Alloquitur te dilecta tua ipa
paz quaz diligis alloquitur tibi / ama me et
continuo habebis me . Adhuc tecum qptos po-
tes ad amanduz me . Casta ero . integra per-
maneo . adhuc tecuz qsatos potes . ueniant
teneant perfruantur . Si luce istaz non corru-
puit . multi uidentes illaz . nec me corrum-
puit multi amantes me . Sz nolunt uenire .
qz non habent unde me uidere . Voluit ue-
nire qz splendore paz reuerberatur / lipitu-
do discensionis . Vido uocem miserandaz li-
poruz . Sumtiatur illi ut pacem habeant xpi-
ani . tali nuntio accepto illi inter se / ne nobis
qr unitas uenit . quid est que ista uox . ne no-
bis unitas uenit . Quanto iustus diceretur
ne nobis discensio uenit . Absit ergo ut ueni-
at discensio . Nec tenebre sunt uidentiu / naz
uenit unitas . Gaudenduz est fratres quid ex-
pauistis . Unitas uenit dictu est . no dictu est

fera uenit. ignis uenit. Vnitas uenit. lux uenit.
Si uelit uere respondere dicet nobis nō expaui
qz fera uenit. non emz timidus suz. s; expaui
qz lipus sum qz lux uenit. Danda igitur est
opera curandis. aduocandis. sanandis. cōmi
meanduz est cū illis qd' cōmunicatōe non fit
angustuz. pro uiribus quātuz ualemus. quātuz
donat deus. promde kīn exhortor caritate uraz
et obtestor per pacem chilectaz. ut exhibeatis ill
xpianaz. et catholicaz mansuetudinez. Hūc cu
randis instatur in feuiore sunt oculi sautorum.
caute curande leniter qz tractandi sunt. Nemo
suscipiat cū aliquo litez. nemo uelit nunc uel
ipaz fidem altercando defendere. ne delicti sit
illa nascatur. ne querentibus occasiones occa
sio prebeatur. Proisus conuiciuz audis tollera
dissimula. preterea memento ei curanduz. Vi
dete qd' blandi sunt medici eis. qui mordaciter
curaz suaz recipiunt. Audunt conuicia. ferūt
medicamenta. nec rediunt cōuituz. conuitio
uerbuz uerbo. ut vnus sit curandus alter cu
rans. non duo litigantes. Fertote ergo obsecro fra
tres mei. s; non fero inquis. qz blasphematur eccle
siam. hoc te ergo rogat ecclesia ut feras. qz blas
phematur ecclesia. Detrahis inquit episcō meo.
carmen dicas in epū meuz et taceo. crimen di
cat. et tace. non agnoscendo s; ferendo. hoc
prestat episcopo tuo. s; pro illo in hoc tempo
re irascens. intellige tempus. habeto qsaluz.
Deuz tūz quātū blasphemant. tu audis. et ille
non audit. tu nosti. et ille non nouit. et tamē
ori facit solem suuz super bonos et malos. et
pluit super iustos. et super iniustos. Ostendit

patientiaz differt potentiaz. Sic et tu agnosce tem-
pus noli prouocare tumentes oculos ad turban-
tos se ipsos. Amator pacis es. sit tibi bene in cor-
te cum dilecta tua. Sed quid agam. habes quod a-
gas. tolle uirga. conuerte te ad preces. Noli con-
uicijs repellere conuiciantes. sed ora pro eo. Lo-
quere deo pro illo. Non tibi dico ut taceas. sed elige modo ubi loquaris.
apud quem tacitus loquaris labijs clausis cor-
de clamante. Vbi te non uidet ibi esto bonus
pro illo. Illi autem pacem omnino non amati et
lingare uolenti responde pacificus. Quicquid
uis dicas. quantumlibet oderis. ut placeat te teste-
ris. frater meus es. Quid agis ut non sis frater
meus. prorsus malus. bonus. uolens. nolensque
frater meus es. Et ille dicet unde sis frater
tuus. quomodo sis frater tuus hostis inimice
Sic quomodo ista dicas frater meus es. mirum
uideretur. Odit me. detestatur. et frater meus est.
Propter odit et detestatur. et frater est. Illi enim uis
credas. nescienti quid loquatur. Cuius opto sa-
nitatem ut lucez uideat. et fratres agnoscat. Illi
ergo uis credas. quia non sis frater ipius. quia te
testatur. quia odit. et non potius ipsi luci. Audi
amnis quid dicat ipsa lux. prophetarum lege. au-
dite qui pauetis uerbum domini. dicite fratres nostri
estis. eis uos oderunt et qui uos detestantur. Quod
est frater. radianit lux ostendit fraternitatem.
Et ad huc dicit spiritus claudere

prete tu oculos luci. agnosce fra-
trem in tenebris constitutum non in tenebris con-
stitutus. Agnosce et dic. dic securus uerba dei non
mea dicite dicit dominus fratres nostri estis. quibus. his

qui nos oderunt. Nunquid mirum si diceret eis qui
uos diligunt. ideo dicit his qui uos oderunt. et q
uos detestantur. ut quid hoc. audi causas. et
aspice fructum. uelud si interrogaueris dominum
et dixeris. Domine cur iubes dicamus frater
meus es. qui odit. qui detestatur dic quare. ut
nomen domini honorificetur. et appareat illis
in iocunditate. ipsi autem erubescant. Vide ob
secro te. fructus tante patientie. tante mansu
etudinis. Dicite fratres nostri estis. Quare. ut no
men domini honorificetur. Quare enim non te
agnoscit fratrem. quia nomen hominis hono
rificatur. Ergo dic frater meus es. oderis licet
detestaris licet. frater meus es. Agnosco me si
quis pater meus. uel pater noster. Male frater
litigiose frater. meus frater es. Dicis enim et
tu. quomodo ego. pater noster qui es in celis.
vnum dicimus. vni dicimus. quare in vno
non sumus. Rogo frater agnosce quod mecum
dicis. et damna quod contra me facis. Aduerte
uerba excurrentia de ore tuo. Audi non me sed te
unde cui dicimus pater noster qui es in celis.
Non amicus. non uicinus. sed ipse cui dicimus
concordare nos iubet. simul habemus apud pa
trem unam uocem. quod non simul habemus a
pud patrem unam pacem. Talia dicite arde
tes. dicite leniter. dicite ardentem feruore
caritatis non timore discensionis. Et deprecamini
nobiscum dominum solempnibus ieiun
iis. que iam redimus deo addamus etiam.
Iam enim ieiunauimus post pentecosten solemp
niter et utique ieiunaremus etiam si ista causa
non esset. Quid ergo debemus fratribus nostris

quos in nomine domini tui nostri medici nostri
curandos sanandos q̄ suscepimus. illi offeram^{us}
ut sanentur non nobis. de manu medici presumē
tes. S; quid facimus. te precemur ipm̄ medicū
ietimantes. te precemur hūili corde. pia confessio
ne. et amore fraterno. exhibeamus dñō pietatē
fratribus caritatem. Crebescant etiam elemosine
nostre quo exaudiantur facilius orationes nostre.
hospitalitates sectamini. serui tui ueniunt. tps
est. occasio est. q̄r p̄it. Attendis quid habes in
sacelo. attende et sursum quid reponas. quid ti
bi serues. de quo thesauro solo securus es. pone
sursum. comenda non seruo tuo. s; domino tuo
Nūquid illic times ne fur obupiat. ne efractor
inuadat. ne hostis turbulentus eripiat. fac
ut habeas qd' tibi reddatur quod posueris. fene
ratorem te uult dominus. s; sius non proximi
tui. ut eius gratiaz mereris habere quas pro
misit seruis suis. Et quas nobis prestare digne
tur qui cum patre et spiritu sancto uiuit et re
gnat deus. per omnia secula seculorum Amen

Explicit Sermo Sancti Augustini de pace.

Deo gratias

Scriptum est fratres Domini ē
terra et plenitudo eius. seruus domini
sumus pariter et collum. s; nescio
quomodo non agnoscimus possessō-
rem. Dicit enim scriptura cognō-
uit eos possessorem suum et asinus presepit dñm
sui. israel me cognouit. populus meus me non
intellexit. O homines stulti et omnibus pecori-
bus et uimentis tetenores quid mali imperat
teus ut non mereatur audiri. Dicit enim promi-
tias arce tue et torcularis tui non tardabis of-
ferre michi. fratres si tardare delictum est qđ
toto penus est non redisse. Et iterum honora dñm
teum tuum de tuis iustis laboribus et triba ei d'
fructibus iusticie tue. ut repleantur horrea tua fru-
mentis et uino torcularia tua redundent. Non
prestas hoc gratis. Quod enim tu recipies cū ma-
gno fenore non donasti. Quis forte tui proficiat
quod teus accipit rediturus. si credis tibi profici-
et. si non credis perdidisti. Audi tamen in te
dile teus ipsum redempte rationes. Offers igitur
decimas fructuum tuorum et ueniet leuita quia
non est illi portio neq; fors tecum et proseliti et
orphani et uidue manducabunt et saturabunt
et benedicet te dominus deus tuus omnibus die-
bus uite tue. Audi etiam sacramentum sacrificij
libamenta altario imponuntur. Decime uero tri-
buta sunt egentium animarum. Si decimas non
habes fructuum terrenorum qđ non es agricola
quocūq; te pascit ingemum tui est. Inde te expe-
cit decimas unde uinus. Aliud enim pro terra re-
rendimus aliud pro usura uiuenti pensamus.
Redde igitur homo qđ possides. redde qđ nasci me-

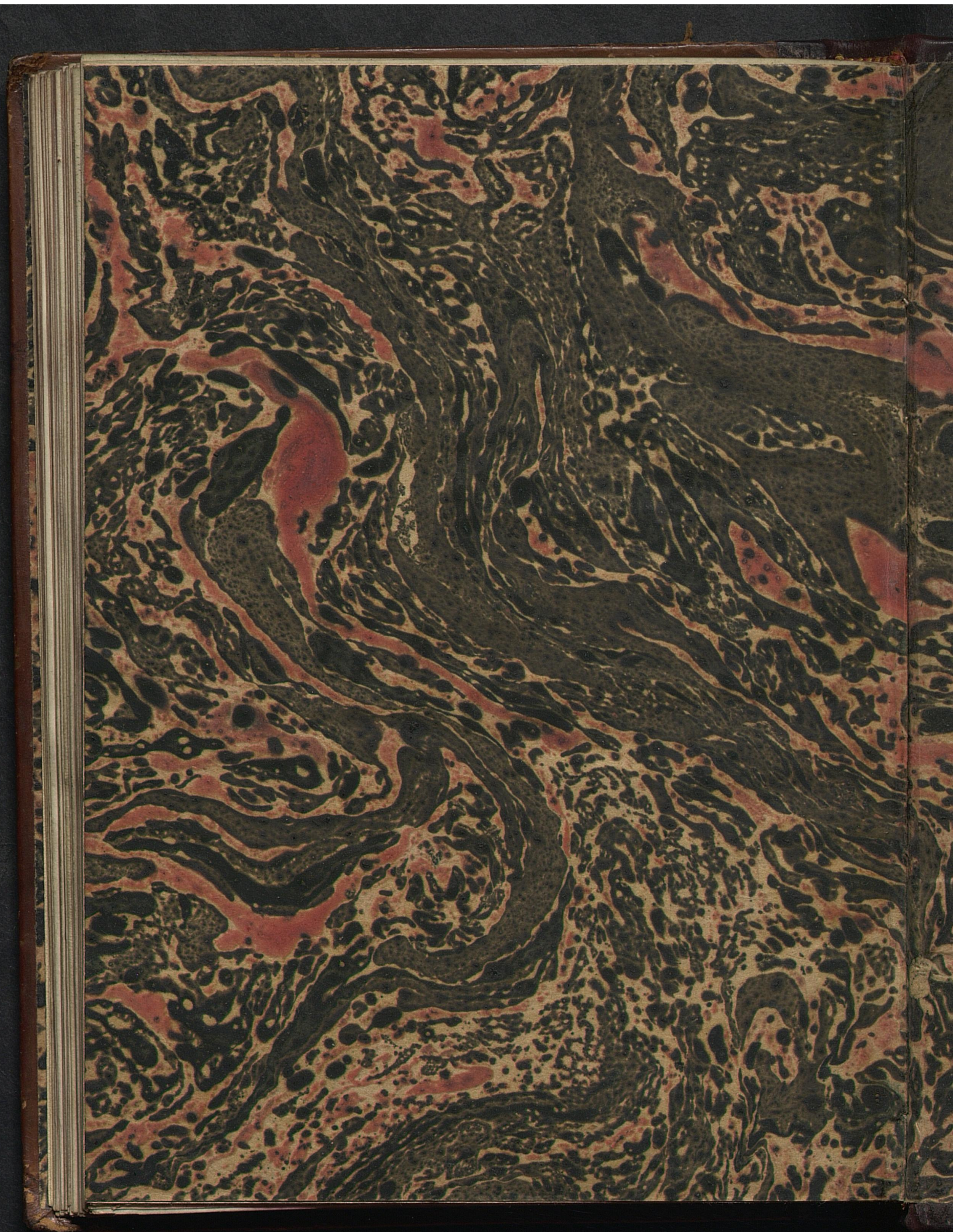
uisti. Que ut uera esse cognoscas procuratorem
suum sic deus pmonet sacerdotem accipies oblati
ones filiorum israel. in uisitacione dabunt sin
guli redemptionem animarum suarum. et non erunt
in eis morbi neque casus. hec autem erit oblatio
filiorum israel. omnis adueniens a vicissimo
anno. et supra dabunt oblationes deo. Ecce le
gitima etas est offerendi. Si tecum senex anare
morture tecum. consideres nunquam deo iuristi. ite
tades domino dicente. placate pro animabus uestris
accipite pecunias hanc filiorum israel et dabis
earum in opus tabernaculi testimonij. ut sit filijs israel
memoriale implacacione pro animabus suis.
Auch hoc in deuota mortalitas. Noli curis sume
amicta que percipis. et de suo non contigas reu
ocum creatori. Non eget dominus tuus. non premium
postulat sed honorem. Non oblationibus pascat. sed
iure iure uectigal est. quod offerimus pro salute. Non
te tuo aliquid ex petat. quia non habet. neque posceret.
si habes. sed te suus exigit. quia tu bona eius male ma
lis effundis. Primitias rerum. et decimas petit. et
negas te habere. Quid faceres si nouem partibus
superis tibi decimas reliquisset. Quod certe iam
factum est cum tua messis in agro ieiunia refecit
cum digessit uinum crapula. siccitate uindemia. Quid
est amice superum. nouem partes tibi retracte sunt quia
decima dare nolasti. Constat te non reddisse. in te
quod uoluit exegit. hec est enim dei consuetudo. ut si de
cimas illi non dederis. tu ad decimam reuocaris. Scrip
tum est namque hec dicit dominus deus. quia decime agri et
primitie terre uobiscum sunt. uideo uos. et fallere me
existimatis. Annus iam consumptus est et tragis meas
et primitias terre intulisti in thesauris uestris. et

duceptio i tennibz uris. dabit impio militi qz no
lunt dare sacerdoti. Conuertam ab hoc dicit dñs
oipotēs. et apenaz cataractas celz resuper et effu
daz uobis bñdcoz meaz. tunc abūdet bona et
separabo uobis abuz. et nō cōumpaz fructuz tē
vīe. neqz languebit uitis i agro urō. et bñs uos
dicent omnes gentes. Videtis frēs hñy. qz semp
bene facere paratus ē. et nequitia hñy phibet
que sibi a dño deo ult dari oīa et ipa nō uult
ei que possit offerre. Quid si diceret dñs nempe
meus est hō que feci. mea tēra qđ subigis. mea
semina que spargis. mea pecora que fatigas. mee
sunt umbres et pluuie uentoz flammā mea sūt.
mei solis ardore. Et cū mea sint omnia elemēta
uiuendi. tu qui manus acomodas solam deciaz
merebaris. Sz qz pie uox pascit teus amplissi
mam tribuit minus operanti mercedem. sibi tā
tuz decimam deputans. nobis oīa condonauit.
Ingrate fraudator ac perfide diuina te uoce con
uemo. ecce annus consumatus est et incipit a
lius. rede domino pensionez pluenti qui reddis
cesari. et cesar pluerē non pōt. Non habes te
bitor qđ per cesarem excuses. sic et ipi patz fca
est ut decime dño nō negentur. Dicente dño
iesu xpo redite cesari que sunt cesaris. et qđ dñi
tō. Et cesar non princeps tēi est. qz debimz eri
git aut qz prior est noiatus. sz hoies perfidos
irridens pretulit religioni terrore. Redime te
homo dñz uiuis. redime ipē dñz potes. et dñz
pretuz habes in manibus. redime te. Nam si
te mors amara preuenerit. uitaz simul et preci
um perdidisti. frustra hec auare auaris telegas
hercubus. frustra impture etiam coniugi. frustra

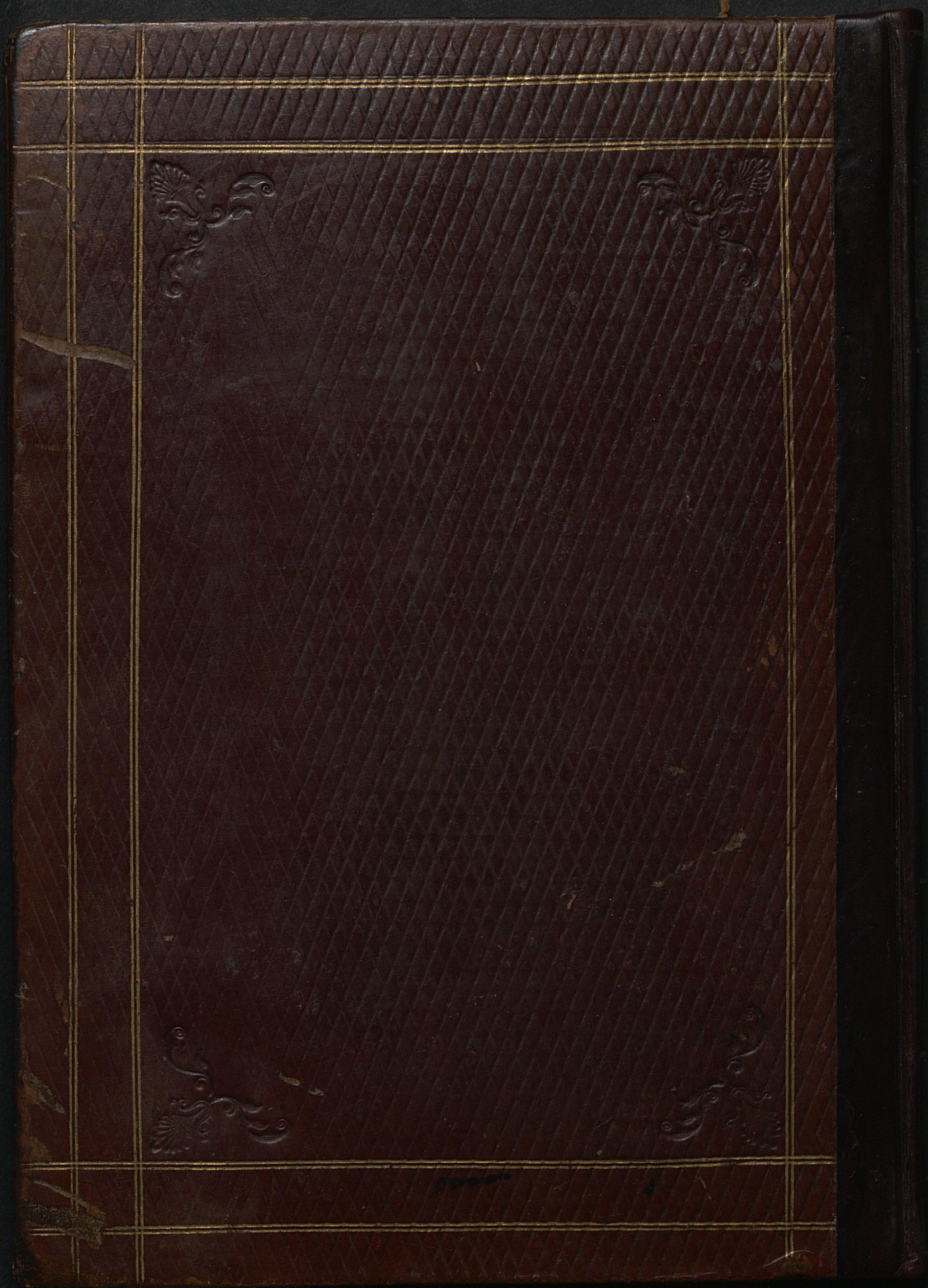
marito manda o mulier qui alias ducere cupit
uxorem. Frustra parentibus aut propinque in
iungit. Nemo te fideliter redimet quia te redi
mere non potuisti.

Exphat Sermo Sancti Augustini tui te te amas

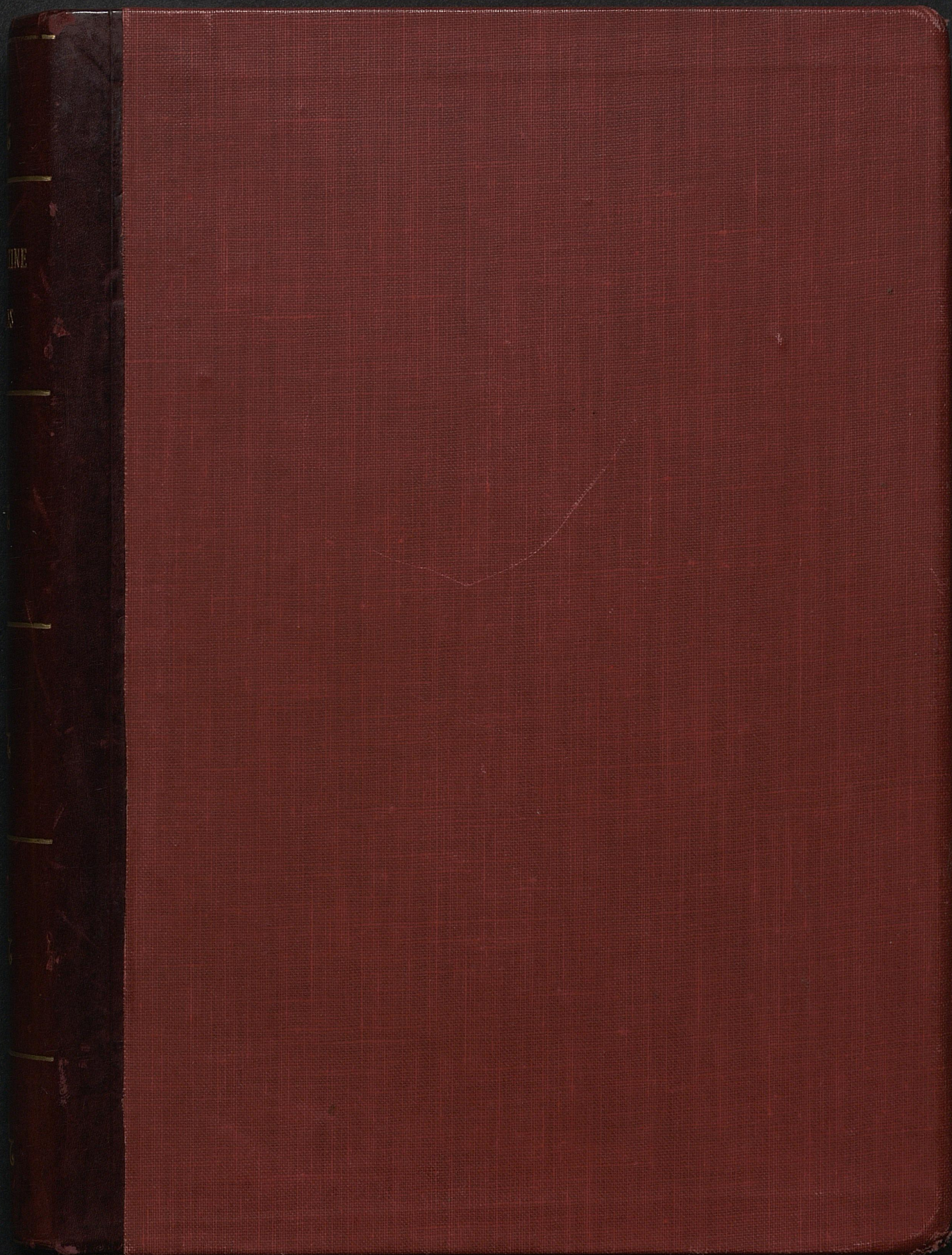
Lang teo . Amen

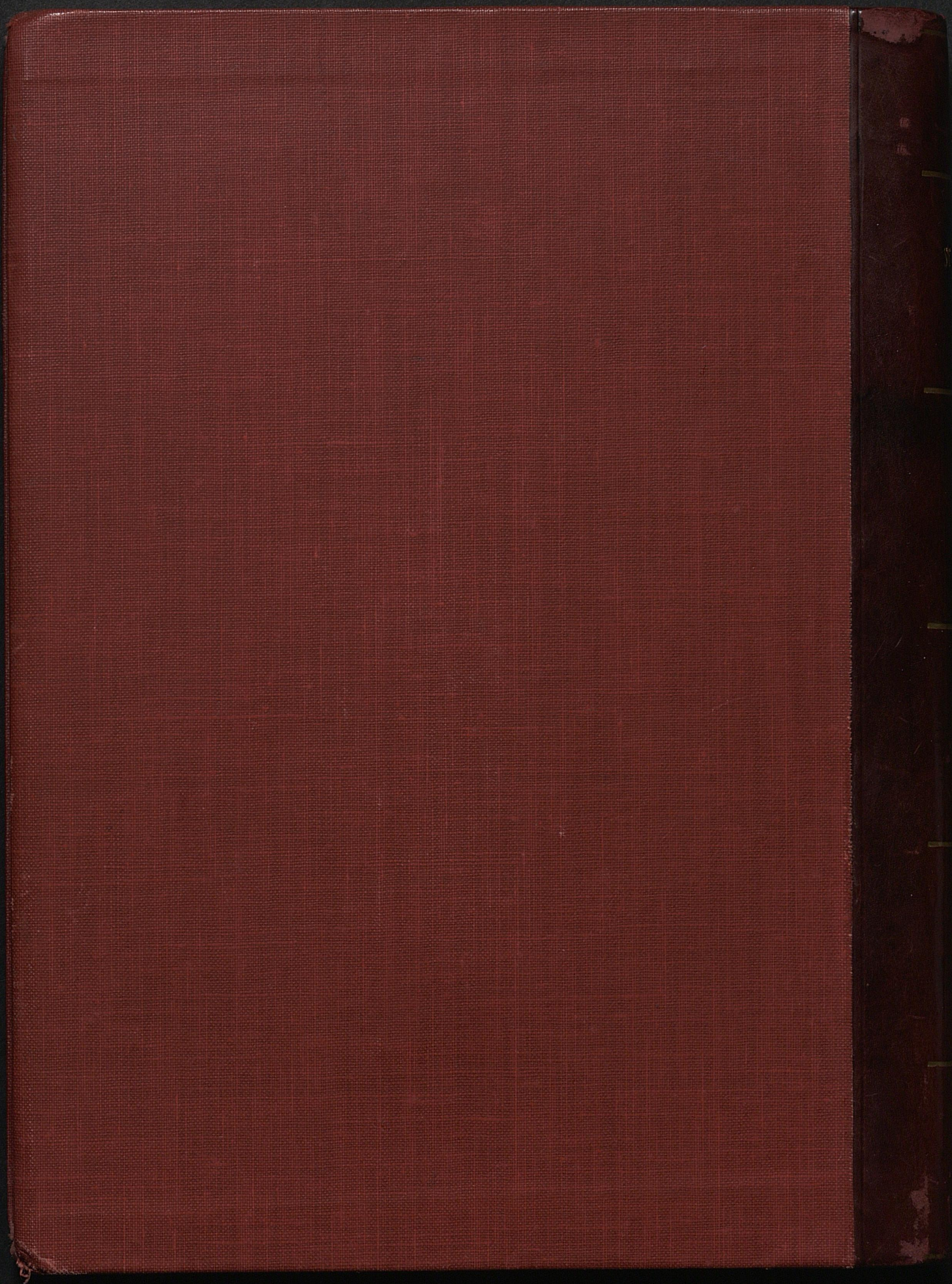

ST. AUG-
USTINE
SERMONS

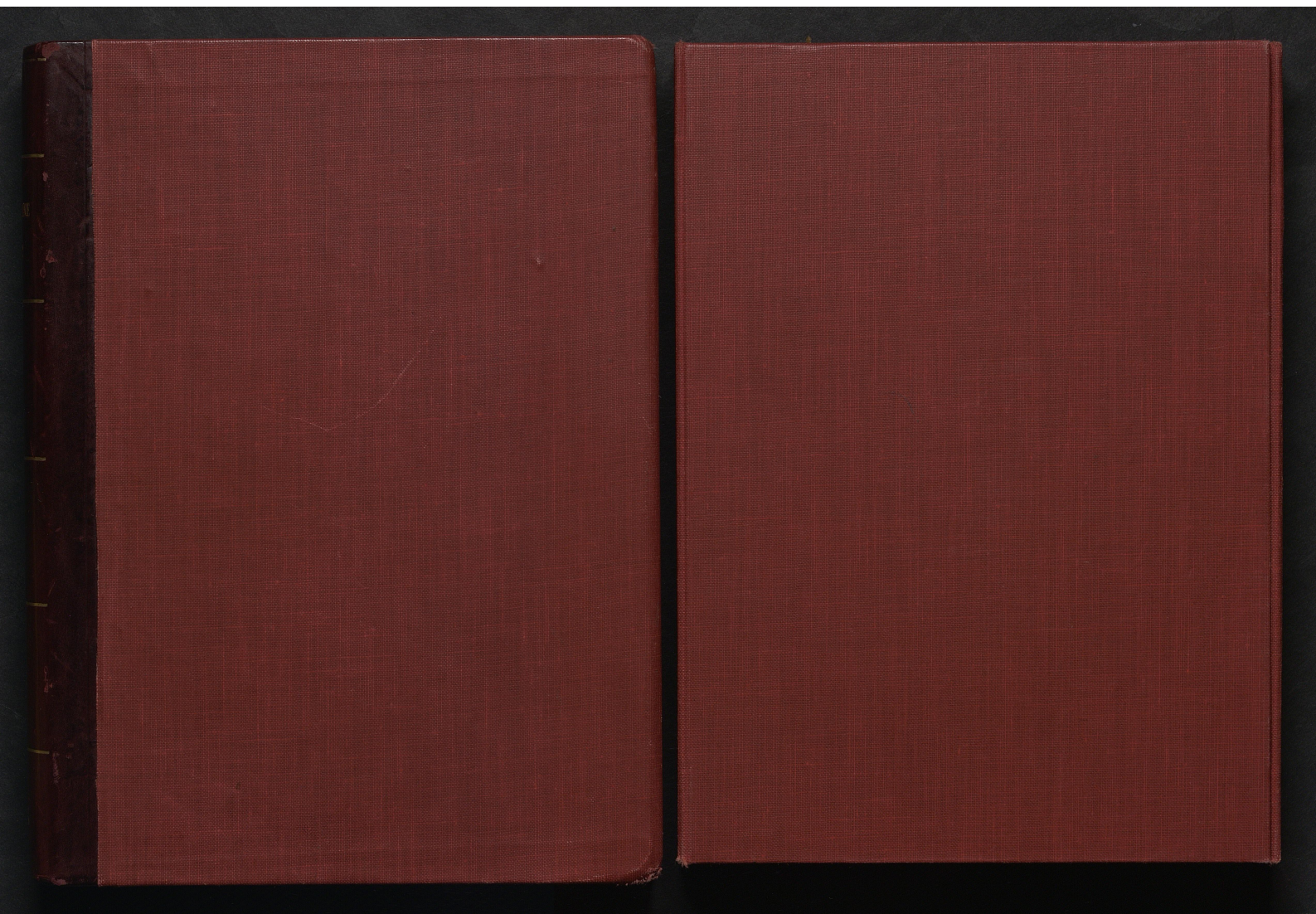

ST. AUGUSTINE
SERMONS

THE MARGARET I. KING LIBRARY
Archives & Special Collections
UNIVERSITY OF KENTUCKY

Gift of

Philip Sang

1961

Ky Ms S

MARGARET I. KING LIBRARY
UNIVERSITY OF KENTUCKY · LEXINGTON

SERMONS OF SAINT AUGUSTINE.

Written in Italy in the 15th century. In a humanistic script in brown ink. Some spurious sermons. With nine initials in color and gold. Bound in 18th or 19th century diced calf.

On vellum. 19 x 14 cm.

Ms. Lat. Kentuckiansis X

THE MARGARET I. KING LIBRARY
Archives & Special Collections
UNIVERSITY OF KENTUCKY

Gift of

Philip Sang

1961

Ky Ms S

MARGARET I. KING LIBRARY
UNIVERSITY OF KENTUCKY · LEXINGTON

SERMONS OF SAINT AUGUSTINE.

Written in Italy in the 15th century. In a humanistic script in brown ink. Some spurious sermons. With nine initials in color and gold. Bound in 18th or 19th century diced calf.

On vellum. 19 x 14 cm.

Ms. Lat. Kentuckiansis X

ROYWOOD BINDERY
418 West Third Street
Lexington, Kentucky